Sig.r Cav.re Vittorio Bich.

CURTII SPRENGEL

INSTITUTIONES MEDICÆ

IN XI. VOLUMINA DISTRIBUTÆ

Prezzo dell'ultimo volume

Fogli 9 a cent. 15.	lir. 1 35
Legatura.	,, -- 15
	lir. 1 50

L'opera compita vale lir. 35 00

Da questa Tipografia si è pubblicata la seguente opera:

DELL' AGRICOLTURA PRATICA DELLA PASTORIZIA

E DI MOLTE ALTRE DOTTRINE CHE RIGUARDANO LA MEDICINA VETERINARIA E L'ECONOMIA DOMESTICA

PEI DODICI MESI DELL'ANNO

OPERA

DEL P. N. COLUMELLA ONORATI

DELL'ORDINE DI S. FRANCESCO DEGLI OSSERVANTI, P. P. EMERITO D'ECONOMIA RURALE NELLA R. UNIVERSITÀ DI NAPOLI, CORRISPONDENTE DELLA SOCIETÀ DI AGRICOLTURA DI PARIGI, E SOCIO DI ALTRE ACCADEMIE SÌ NAZIONALI, CHE ESTERE, EC.

AD USO DELLE PERSONE INDUSTRIOSE

SECONDA EDIZIONE.

Un volume in 8.; prezzo *lir.* 3.00

CCLXVII.

gire qualcuno dalle prigio-
za opposta agli agenti del

ali o come parti principa-
saranno colpevoli del de-
la forza, un prigione le-
ero tenteranno in tal mo-
saranno pel tempo ordi-
nno la morte per decapi-

parenti o no d'un prigio-
clandestinamente fuggire,
ello stesso grado di pena,
igioniero stesso, eccettua-
ria d'un grado nei casi,
tale.

tentato, sebbene senza
mente in libertà un pri-
a due gradi meno che il
ione della pena, a cui
gettato. Se quelli, che
nno ferito qualcuno per
ale fra loro (cioè l'au-
ordinaria detenzione su-
golo, ed allorquando essi

ai

de
za
tr
pr

ril

—

sic
ne
C
bi
be
co
ri
pa
riu
co
sec
si

CURTII SPRENGEL

INSTITUTIONES

MEDICÆ.

VOLUMEN UNDECIMUM.

CURTII SPRENGEL

INSTITUTIONES

MEDICÆ.

MEDICINA FORENSIS.

MEDIOLANI

REIMPRIMEBAT JOHANNES SILVESTRI

MDCCCXVII.

INTRODUCTIO.

§. 1. *Doctrinae informatio.*

Medicinam forensem diximus (*Introit.* §. comprehensionem rerum, quibus medicus in foro et ad lites dijudicandas utitur. Sicut enim ad regendam civitatem remque publicam administrandam medicarum rerum scientia exigitur, quas *medicina publica* complectitur; ita, ut leges observentur, caussae dicantur ac jus exerceatur, saepe est opus medicarum cognitionum, quas neque a judice, neque a caussidico expectaveris, a medico solo suppeditandas. Eos medicos civitas quaevis bene administrata constituit, ut cognitionum medicarum auxilia impertiant iis qui saluti publicae provident, civitates regunt et leges custodiunt.

§. 2. *Ratio ad juris legumque disciplinam.*

Cum variarum rerum medicarum comprehensionem sistat haec doctrina, disci nequit, nisi ab homine disciplina medica, omnibusque doctrinis ad medicinam pertinentibus rite imbuto. Itaque et finem facit totius disciplinae medicae: et juris studiosus aut consultus idoneo modo eam capere nequit, nisi totum medicarum doctrinarum ambitum rite cognoverit. Id autem, cum nostrae aetatis doc-

trina medica amplissima sit, cumque pluribus nitatur aliis cognitionibus, fieri fere nequit, ni si quis, Conringiano ingenio pollens, adolescentiam omnem et juvenilem aetatem in studiis adeo disparibus consumserit. Itaque et irrita putamus et superflua eorum conamina, qui vel juris studiosos in his rebus erudire gestiunt; vel Alberti aut Valentini aut Masii etiam nupero exemplo libros edunt, quibus jureconsulti utantur ad dirimendas lites et solvenda dubia forensia.

§. 3. *Medici publici officium, continens se intra limites doctrinae medicae.*

Quodsi quaestionum medicarum ad res forenses pertinentium solutio nec a judice nec a caussidico expectanda est, sed a medico, quem eum in finem civitas constituit; pariter opus est et hic abstineat ab omni quaestionum legalium tractatione: neque, si de mentis indole sciscitatur, quaerat, quinam sint hominis heredes: neque, si de vulneris letalitate quaestio existit quinam fuerit animus ejus, qui hominem sauciaverit, aut necaverit. Sed simpliciter et ingenue inquirat in ea, quae medicus scientia sua exponere potest. Egregie id perspexit magistratus patriae, cum anno 1790 d. VIII. Martii sanciret, medicis publicis cavendum esse ab omni interrogatione rei ac ab omni quaestione legali; nihil eorum esse nisi medicas res eruere, nullo personarum respectu habito. Similiter judicat magistratus bavaricus (*An-*

merk. zum Strasgesetzbuch für das K. Bayern, B. 2 p. 14, 8).

Nihilominus necessarium quandoque est, ut, priusquam medicus quaestiones suas inchoet, a judice obtineat primam interrogationem, ut, quid speciatim inquirendum sit, pateat.

Varii auctores perhibuerunt, medicum sine cognitione principiorum in jure valentium finem aut scopum examinis vel scrutinii a se instituendi intelligere non posse. Quod etiam si verissimum sit, et, quatenus imputari possit cuipiam factum, medicus scire debeat, curiose tamen insistendum est σωφροσύνη, quae, eruendis medicis rebus acquiescens, abstinet ab alienis juris quaestionibus.

§. 4. *Collegiorum medicorum est, et hos transgredi limites.*

Quodsi eos limites officii, quo medicus publicus fungitur, rite constitutos agnoscimus, alio tamen modo se habet cum collegiis medicis et facultatibus, quae, cum a judicibus arbitri advocentur ex universae caussae informatione tantum judicare valent. Itaque praeter necis vestigia et res medicas debent et inquirere in omnia, quae dilucidare caussam et judicium juvare possunt. Medicus publicus aut dissector testis vices gerit: ad collegia vero medica commentarii actorum integri mittuntur, quaestioque saepe duplex proponitur, altera e corpore delicti, altera ex aliis argumentis, locorum

temporumque rationibus dijudicanda. Quodsi enim infans statim post partum culcitis impositis suffocatus fuerit, corpus infantis nulla profecto certa monstrat praegressae necis signa: ubi vero rea libere confitetur, hanc infanti mortem a se illatam, sufficiunt signa, alioquin dubia: ubi arbitri e commentariis actorum confessam ream noscere debent.

§. 5. *Judex aut caussidicus an callere medicinam forensem debeat aut possit.*

Nonnulli etiam contendunt, et judici et caussidico necessariam esse medicinae forensis cognitionem, ut judicare de medici consilio possint. Id autem de forma tantum consilii valet: namque ipsam materiem dijudicare nemo potest, nisi qui omnibus doctrinis medicis imbutus est. Quodsi e. c. de veneficio quaestio nascitur, scrutinium medici an rite secundum leges chemiae et doctrinae medicae institutum sit, judex nullo modo decernere potest. Soli formae consilii adhaeret, in qua si nihil peccatum fuerit, vel ipse, vel defensor; si etiamnum dubitant, id consilium ad magistratum medicum mittunt, ut de indole scrutinii judicium ferat.

Si defensor, ut reum excuset, in latebras neglectae explorationis cadaverum absolutae semet conjicit, audiendus non est, quoniam, dum confessus est et convictus maleficus de veneno exhibito, superfluum est caput aperire, ut forte apople-

xiae vestigia deprehendantur (Platner *Quest. med. for.* 23. 24).

§. 6. *In foro, i. e. praesente judice et a medico publico actio judiciaria instituenda est.*

Scrutinium medicum forense fiat necesse est in foro: id est, jussu judicii; praesente aliquo, quem judex aut magistratus ad eum actum misit; fiat denique a medico, cui fides publica a magistratu commissa est. Jussu judicii quaestio instituatur, ne privatorum hominum odia vel studia jus pervertant. Praesentia viri, quem judex aut magistratus delegavit, necessaria est, ut actus legitimam habeat formam et solemnem.

Patriae leges sanciunt, et judicem et scribam, qui tabellas quaestionis calamo excepturus sit, praesentes esse debere: nec actuarium solum sufficere, nisi judice aegrotante, urgente necessitate ac advocato alio scriba (*Allg. criminalrecht für die preuss. staaten*, 1. §. 46). Quodsi vel actuarius solus, vel solus judex adfuerint, ordinaria cognitio haud sequitur, sed *nullum* habetur judicium (*Ib.* §. 43).

Denique cuivis medico haudquaquam licet a judice excitari, cum, in Germania saltem, medicis singularibus commissa est a summo magistratu cura salutis publicae et rerum forensium. Neque tamen eo minus licet etiam judicem, si quis alius medicus legitimus in peculiari quadam quaestione

famam sibi acquisivit, eum advocare, aut ita eum adhibere, ut medico publico opem ferat ac hunc doctrina sua experientiaque adjuvet. Laudandus igitur judex aut caussidicus etiam, si, cum vel de graviditate dissimulata vel de caussis divortii quaestio existit, praeter medicum publicum advocat etiam obstetricium virum dummodo hic usu pariter ac doctrina insignis sit. Sacramento singulari ad hunc actum adigitur extraneus is medicus, aut jurejurando eo obstringitur, quod in officio adeundo praestiterat (*Cf. allg. criminalrecht für die preuss. staaten*, I. §. 145—148). Eodem jure patrio chirurgis legionariis aut etiam iis, qui cohortem quingenariam curant (*Bataillons-Chirurgus*), eadem dignitas tribuitur, quae medicis publicis (*Ib.* §. 148. 160).

§. 7. *Scientia, ingenio, virtutibus necesse est insignis sit medicus publicus.*

Medicus publicus, cui ab iis, qui civitatem regunt, et salus publica et quaestionum forensium decisio committitur, emineat inter alios medicos tum doctrinae ambitu et eruditionis, tum ingenii acumine, tum amore honesti verique, tum humanitate, sedulitate, candore animi ceterisque virtutibus, quae bonum virum faciunt et decent. Doctrinae ubertas necessaria est, cum haud vulgaris anatomiae vel subtilioris cognitio, chemiae etiam, phisiologiae reliquarumque disciplinarum medicarum exigatur.

Sed theoria medica haud sufficit, nisi adaptata ad leges. Itaque has cognoscat medicus: tamen juris peritum esse debere haud inde fluit.

Ingenii acumen singulare requiritur in variis quaestionibus forensibus dilucidandis, praesertim in morbis stimulatis et dissimulatis eruendis. Virtutes animi si ubivis hominem faciunt et ornant, medicus publicus iis egere eo minus potest, quo magis de honore, opibus et prosperitate civium agit. Itaque, etiamsi doctrinae prodigium sit, si lucri cupidini simultatibus, impudicitiae indulget, si religionem despicit negligitque conscientiam, satius est, talem virum abigi a foro quam attrahi.

§. 8. *De libello componendo.*

Ut magistratum judicisque mandatis obtemperet, opus est, medicus libellum componat, quo memoriam omnium rerum, quas in homine vivo aut mortuo invenerit, comprehendat. Eo libello, quem *visum repertum* aut *consilium* etiam vocitant, clare, distincte et succincte, sine ambagibus et minutiarum studio tradat, quaecunque magistratum aut judicem ductura sunt ad judicium ferendum. Is libellus ne memoriter, scrutinio jamdiu peracto, conscribatur: sed dum vel secatur cadaver, vel inquiritur in hominis vivi statum, memoria saltem brevis a scriba forensi calamo excipiatur, e qua deinde medicus publicus libellum componat judicialem.

In eo libello necesse est memoriae tradantur ea omnia, quae enodare quaestionem valent, omis-

sis iis, quae nihil ad rem faciunt. Quod quam arduum saepe sit, quantumque saepe ingenii acumen et doctrinae maturitatem exigat, paucis dici nequit. Haud ad rem pertinent laesiones vasorum nervorumque omnium, variaeque res, quae ambiunt hominem vivum mortuumve, sed nullam habent efficaciam ad quaestionem legalem dilucidandam.

§. 9. *De ejus libelli forma, ordine et scriptionis genere.*

Quod ad formam ejus libelli attinet, haud properante nimis calamo, sed curiose omnique sedulitate ita conscribatur, ut, si fieri potest, quaestionis decisio clarescat. Quodsi ambiguum est judicium, contraria argumenta juxta ponantur, ut cuivis artis perito pateat, nullum de eo casu arbitrium valere.

Quamvis praecepta doctrinae artisque leges sedulo observari opus est, abstineat tamen medicus publicus ab omnibus opinationibus, quae, certo haudquaquam experimento suffultae, judicium magis confundere valent quam elucidare. Ambages omnes omittat nihilque scribat, nisi quod res exigit.

Ordo rerum libello consignandarum naturalis est. Exordium ducendum a mandato magistratus aut judicis, a persona aut cadavere scrutandis, quae describuntur; laesiones omnes aut res inquirendae enumerantur; experimenta referuntur instituta; tum demum judicium fertur, argumentis additis, quae

e doctrina petuntur. In his quidem argumentis quanquam scriptorum celeberrimorum auctoritas haud plane negligenda est, neutiquam tamen argumentorum defectui praetendenda est ulla auctoritas.

Scriptionis genus sit planum, ab ostentatione eruditionis et apparatu scholastico alienum. Vernacula lingua concipiatur, quae, licet facile peregrinis voculis egeat, si vulgari captui proniores sunt, has tamen etiam recipit.

§. 10. *De emendatione legum, si principiis artis medicae contrariae sunt.*

Medici forensis est, ex artis suae principiis omnia eruere, quae quaestiones legales obscuras solvere valent aut errores etiam fugare. Hinc, si e veterum medicorum ratiociniis natas opinationes et leges falsas deprehenderit, auctoritatem legum haud pluris aestimabit, quam saniora doctrinae medicae aut physicae praecepta. Quodsi partus octimestris, Hippocraticorum auctorum arbitrio minus vitalis habetur, quam septimestris, erroneum hoc praeceptum nullo modo a medico forensi statuendum est.

§. 11. *De ordine rerum tractandarum.*

Ordo autem rerum tractandarum, cum vinculo quodam idoneo destituantur, naturalis est, ut a progenie inchoaturi, quaestiones legales solvere studeamus, quae tum aetati cuivis tum sexui vel communes vel peculiares sunt.

SECT. I.

DE JURE NATORUM.

CAP. I.

DE MONSTRIS.

§. 12. *Cur quaestio de monstris huc pertineat.*

Cum omne jus, quo utimur, vel ad personas pertineat, vel ad res vel ad actiones (*Digest.* lib. 1. *tit.* 5. *l.* 1), prima quaestio existit de infantum natorum humana vel personali conditione.

Homo dicitur in jure, cuicunque mens rationis capax in corpore humano contingit: persona autem homo, statu civili praeditus.

Itaque quaeritur, infans quando humanae speciei abjudicandus sit? ut nec sacro Christianorum lavacro imbui fas sit, nec hereditatis jura tribui, nec alimenta praeberi.

§. 13. *Monstra, ostenta quid sint.*

Ad hanc quaestionem veteres jurisconsulti ita respondent, ut liberos non dicant, qui contra formam humani generis, converso more, procreentur; veluti, si mulier monstrosum aliquid aut prodigiosum enixa sit. Partum autem, qui membrorum humanorum officia ampliaverit, inter liberos connumerari debere (*Digest.* lib. 1. *tit.* 5. *l.* 14).

Tales partus *ostenta* vocant: id nempe ita dicitur, quod contra naturam nascitur, tribus manibus forte aut pedibus, aut qua alia parte corporis, quae naturae contraria est (*Digest.* lib. 50, *tit.* 26. *l.* 38).

§. 14. *Quaenam formae vitia proprie huc numeranda sint.*

Itaque et ipsa humanae naturae definitio et veterum jureconsultorum decreta monstra habent, quae mente rationis capaci egent: haec enim princeps humanae naturae praerogativa. Mentem autem eam deesse in recens natis duntaxat e defectu cerebri efficitur: namque aliae omnes notae ambiguae sunt, cum nec similitudo formae cum brutali momenti peculiaris instar habeat, nec de mente infantis recens nati, sana futura sit sive secus, aliud valeat judicium, quam e cerebri praesentia. Vana igitur et inania eorum conamina, qui hic quidem loci uberius de sede animae disputantes eam in universo corpore collocant, aut, cum spiritus sit, a corporea indole alienus, nulli parti propriam declarant. Quae licet in se prorsus vera sint, ad forenses tamen quaestiones haud pertinent: firma superstite veritate et inconcussa, quod claritas perceptionum, judicii formatio et libertas voluntatis, ut humanae naturae πλεονεκτήματα, ne cogitari quidem possint sine encephali normali fabrica (*Inst. phys.* § 3 6). Itaque nec Ploucquetus audiendus, qui monstra declarat eos foetus, quorum cranium et facies cum brutorum consentiat (*Uber*

die physischen erford. der erbfähigk. des kindes, p. 129). Fabulosa enim pleraque quae huc referuntur, e Liceto, miraculorum anilium collectore petita. Nec ossium cranii defectus, dummodo cerebrum integrum sit et normale, qualem Zwingerus observavit (*Eph. nat. cur.* cent. 7 *obs.* 73), ad forensem monstrorum significatum trahendus.

§. 15. *Series acephalorum.*

Monstra vera, humano jure privanda, hactenus acephala, ut cerebro cerebelloque careant, continuam seriem sistunt, quae incipit ab iis, quorum ossa cranii basilaria solo periostio et integumentis communibus teguntur, deficiente omnino quovis encephali vestigio, quale exemplum Penada refert (*Saggio* 1 *d'osservaz.* pag. 57). Progreditur series ad eos foetus, qui cerebri loco massam cellularem fungosam gerunt, tum ad eos, quorum encephalus nonnisi vesicas sistit, prima ejus organi rudimenta, denique ad illos, qui substantia medullari, sed confusa, nec in discretis organis figurata gaudent. His omnibus abjudicanda est humanitas, quanquam bene nutriti videantur.

Id enim peculiare habent acephali, quod cum totum corpus gangliis regatur, sicut animalium inferiorum corpore (*Inst. phys.* §. 362), partium aliarum nutritio saepe modum excedat, pili abundanter in aliis locis crescant, ut et totum pilosum observaverit Bangius (*Coll. havn.* vol. 1, *p.* 92). Sed eam ipsam ob caussam antitheses necessariae ad vitam animalem superiorem haud evolvuntur,

unde et ossa plerumque mollia et musculi sint gelatinosi motuumque fere incapaces.

§. 16. *Acephali veri diu vivere nequeunt.*

Plerumque praecoces sunt partus, atque, licet vivant, vitam tamen protrahere ultra aliquot dies, ultra septimanam saltem nequeunt. Lac quidem sugunt, sed continuo sopore et nervorum distensionibus opprimuntur: interdum iris est immobilis, pulsus fere nequeunt percipi, totum corpus continuo friget et caeruleo colore tingitur (Klein *Monstr. acephali hist.* p. 12).

§. 17. *Caussae ejus deformitatis.*

Cuinam caussae ortus eorum monstrorum acephalorum tribuendus sit, ambigitur. A violentiis externis oriri vix credibile: hydrocephalo exedi cerebri substantiam valde dubium (*Inst. phys.* §. 362): itaque ex impeditis potius evolutionis progressibus deducenda sunt. Cum e gangliis dorso adjacentibus et e medulla spinali encephalus sensim evolvatur, ut hunc et appendicem medullae spinalis habuerint veteres (*Inst. phys.* §. 363); cum nunquam encephalus adsit, deficiente medulla spinali (Meckels *Handb. der menschl. anat.* 1. p. 351); sunt potius rudimenta pristinae formae, quae in vesicis et massa fungosa, cerebri vices gerente, observamus. Tota igitur vita mere organica, tantopere remota est ab omni humana indole, ut nec animalis omnino dici possit.

§. 18. *Quaenam jura habeant.*

Itaque veri acephali, seu foetus, qui omni encephali vestigio carent, nec humani juris participes sunt, nec personae habendi. Hinc minime in societatem Christianorum sacri lavacri ope suscipiendi: hinc nec heredes esse possunt, nec testamenta eorum partu rumpuntur. Alimenta autem iis detrahi, vel omnino enecari superflua est crudelitas, cum nunquam ultra aliquot dies vitam protrahere possint.

Quodsi vero encephalus adest, licet cum deformitate ossium aut partium aliarum, ostenta jureconsultorum sensu nuncupanda, filiorum jus derogandum non est. Namque nescimus, possitne evolvi mens humana. Itaque et ii et hydrocephalo nati omnino sacro Christianorum lavacro imbuendi sunt, heredes esse et testamenta rumpere possunt.

§. 19. *Bicipites foetus aut bicorporei.*

Multo difficilior est quaestio de *bicipitum* aut *bicorporum* foetuum jure. In statu enim civili quaeritur, duae sint personae, qui capite duplici praediti sunt; baptizandi sint seorsim et suo uterque jure gaudeat. Ad eam quaestionem solvendam inserviunt accuratiores foetuum eorum investigationes.

Plerique foetus bicipites, quorum amplissimam historiam doctissime nuper conscripsit Meckelius, collega clarissimus (*De duplicitate monstrosa.* Hal.

1815), ita formati sunt, ut coaluisse geminos appareat: unde defectu potius evolutionis peccasse quam excessu videantur. Namque, etiamsi capita et humeri seorsim normalem monstrant formam, thorax tamen et abdomen hactenus unam constituunt massam, ut et cor unicum imperfectum sit, cavitate unica praeditum, et, si duo adfuerint, alterum tamen altero perfectius sit. Rarissima sunt exempla a Schweikhardo (*Beschr. einer missgeburt.* Tübing. 1801) et Sigwarto (*Histor. gemell. coalit.* Tübing. 1769), descripta, ubi utrique foetui suum esset cor et perfectum. Alia vitia, a formatione impedita, vulgaria sunt: labium leporinum, spina bifida, diverticula intestinorum, coalitus canalis intestinalis cum vesica urinaria. Anteriora abdominis integumenta deficere ipsaque generationis organa, Penchienati observavit (*Mém. de Turin.* 1788, p. 37). Cetero frequentiora esse sexus sequioris, quam masculi, rarissime utrumque sexum separatum, observationibus edoctus, idem Meckelius statuit (l. c. p. 14. 21. 22).

§. 20. *Ortus probabilis.*

Nec is gemellorum coalitus caussae mechanicae tribuendus est, cui Treviranus tribuere studuit (*Biol.* tom. 4. *p.* 443). Sed cum hereditarium sit id vitium, cum in eadem familia saepius recurrere, ex eadem muliere modo haec monstra jam alio modo deformes foetus gigni observatum fuerit; liquet, e vis formativae potius defectu aut impedimentis vitiisve necessario fluere.

§. 21. *Quaestiones de iis forenses.*

Itaque duae sunt personae, si cerebrum in utroque capite cum omnibus sensuum organis perfectum est, confluentibus duntaxat partibus inferioribus, unde et libertatem arbitrii in utroque non raro animadvertas. Praeclarum ejusmodi exemplum sistunt puellae gemellae hungaricae, Helena et Judith dictae, quae initio saeculi XVIII. per Germaniam ducebantur. Osse sacro coalitae utraque suam habebat mentem: Helena pollebat ingenio, plures linguas callebat: Judith intellectu debilior, amore mutuo insignes, rixabantur tamen, quoties altera alvum missura erat, altera nolente. Menstrua haud eodem tempore utrique respondebant. Quodsi vero altera aegrotaret, altera semper male se habebat (Waldschmidt *De sororibus gemellis ab osse sacro monstrose cohaerescentibus.* Kilon. 1709. Ettmüller *De monstro hungarico.* Lips. 1707. *Torkos* in *philos. transact.* vol. 50. P. 1. p. 34). Utraque mortua est anno aetatis XXII.

Plurima alia exempla sunt foetuum perfectiorum, quibus adhaereret inperfectior alter: sensu nonnunquam humano destitutus, ut solas functiones organicas exerceret (Bartholin. *Hist. anat.* cent. 1. *obs.* 66. Parsons *in philos. transact. n.* 489. Percival *ib.* vol. 47 *p.* 360). Perfectior solus humanus videbatur.

Rarissimum exemplum, quod majorem reliquis ambiguitatem habet, narratur ab Ever. Homio (*Phil. transact.* vol. 80. *P. II. p.* 296), ubi

caput alterum inversum alteri superimpositum erat, oculorum motus non respondebant, capite altero dormiente, quando alterum vigil esset. Sympathia tamen insignis aderat; infante enim sugente, capitis inversi os saliva scatebat; dum ille ejularet, hujus lacrimae fluebant. Ergo duae personae, sed alterius forma imperfecta, cum praeter caput nil adesset. Triennem hunc infantem observavit Homius.

Quodsi foetui alterius vestigia inclusa sunt (Huxham *in Phil. transact. n.* 487), quaestio forensis existere nequit.

CAP. II.

DE HERMAPHRODITIS.

§. 22. *Veri qui sint.*

Hermaphroditos vocabant veteres, qui utriusque sexus perfectas partes gererent, quales sculptores vis virilis femininique decoris formas juncturi, finxerunt. Nec tamen sufficit externarum partium similium conjunctio, sed necessarium est in eadem persona connubium organorum internorum, testium igitur et ovariorum, uteri et vesicarum seminalium. Tales, si unquam vixerint, veros hermaphroditos cum Osiandro vocamus (*Neue denkwürdigk.* vol. 1. *P.* 2 *p.* 265). Hos autem, ab antiquitate passim creditos, e Paulli Aeginetae et Ulpiani inde temporibus, fabulis potius adnumeramus, etiamsi Ackermannus ante undecim annos

exemplum veri hermaphroditismi invenisse se contenderit (*Infantis adrogyni historia.* Jen. 1805).

§. 23. *Plurimi alterutri sexui adscribendi.*

Omnia, quotquot interius cognoscimus, hermaphroditorum exempla dispescimus in *androgynorum* et *gynandrorum* : illorum, qui cum mares sint, minus tamen evolutas gerunt partes: penem haud apice foratum, sed subtus, aut plane impervium, scrotum divisum, media parte fissa, meatu vaginam mentiente et vel in saccum coecum, speciem uteri prae se ferentem, vel dum urethra vera esset, in vesicam ipsam urinariam ducente; testes nonnunquam reconditos, aut ad annulum abdominalem appressos. *Gynandrae* vero feminae mares simulant, clitoride in penis molem excrescente, nymphis propendulis et vaginae ore clauso.

Hanc autem differentiam primus, ni fallor, statuit Leonidas Alexandrinus (Saec. forte IV) ex quo Paullus Aegineta mutuatus est (*lib.* 6, c. 69) : et Aly Abbatis filius (*Theor.* lib. 9 *c.* 54). Unde et Avicenna jam (*Can.* lib. 3 *fen.* 20. *tr.* 1. *c.* 43) bene monuit, vera haud videri, quae de utriusque sexus partibus genitalibus aequabilis in eodem homine narrentur : alterum membrum semper altero esse debilius. Hinc jureconsulti veteres, Ulpianus et Paullus (*Digest.* lib. 1. tit. 5. *l.* 10 *lib.* 22. *tit.* 5. *l.* 15), hermaphroditum censuerunt ejus sexus aestimandum esse, qui in eo praevaleat.

§. 24. *Quomodo oriantur.*

Est autem caussa hujus turpitudinis in impedita embryonis evolutione quaerenda. Namque in embryone, quo propior est origini, eo minus sexuum discrimen animadvertitur: prima utique forma muliebri proxima est (Meckels *Handb. der menschl. anat.* 1. p. 56. *Rosenmüller* in *Abhandl. dei. phys. med. soc. zu Erlang.* 1. p. 100. *Autenrieth.* in *Reils archiv*, 7. p. 110). Itaque, etiamsi masculus fuerit foetus, divisio partium et diductio externa, muliebrem speciem adfectans, penis imperforati similitudo cum clitoride, testium occulatio superesse possunt. Veteres etiam, qui omnes partes masculas externas cum internis muliebribus easdem haberent, facillime transitum sexuum statuebant (Huarte *Examen de los ingenios*, c. 15. p. 373.).

§. 25. *Androgyni frequentiores.*

Androgyni gynandris frequentiores, dum nascuntur, propter scrotum, testium expers, in speciem nympharum divisum et pravitatem mentulae, saepe imperforatae, pro puellis habentur. Hi, inter puellas educati, possunt, vel dum pubescunt, vel serius etiam, ipso sanguinis fluxu corripi e parte, quae vulvam mentitur, ut menstruorum cursui obnoxii dicantur: possunt virum admittere, cum scroti rima nonnunquam in saccum coecum ducat. Simul tamen visi sunt non solum erectionem pati, et clitoridi familiarem, sed pollutio-

nes etiam nocturnas, quin alias feminas fecundarunt; corruperunt saltem, si forte ob testiculorum minorem evolutionem geniturae penuria adesset.

§. 26. Genometabole inde exponenda.

Huc omnino trahendae narationes de *genometabole*, ut Malacarnius nuncupavit, seu sexus muliebris mutatione in virilem: cujus rei antiquissimum habetur exemplum, quod Hippocraticus auctor (Hipp. *Epidem* lib. 6. *s.* 8. *p.* 1201) de Phaëthusa Abderitana muliere narrat. Dicitur quidem ea, cum maritus exulasset, a menstruis defecta, virile corpus obtinuisse et barbam: id vero sine genitalium partium mutatione contigisse exploratum habemus. Evidentius vero huc pertinent exempla a Plinio (*Lib.* 7 *c.* 4) relata: Casini puerum e virgine factum, jussuque aruspicum in insulam desertam deportatum: Arescontem Argivum, cui nomen Arescusae fuisset, qui nupserit viro, cum seipsum virginem crederet, mox barbam et virilitatem provenisse uxoremque duxisse. Ipse Plinius se vidisse refert in Africa L. Cossicium, civem Thydritanum, nuptiarum tempore in marem mutatum. Similia exempla, quorum unum Laodiceae a se ipso visum, enumerat Phlegon Trallianus (*De reb. mirab. c.* 6—9. *p.* 64—70. *ed Franz*). In iis memorandus est Antiochenus, qui, Claudio imp., cum pubesceret, post magnos cruciatus, ex virgine juvenis factus est.

Nuperis temporibus ejusmodi androgyni obser-

vati fuerunt a I. Bauhino (*Apud* Schenck *obs.* p. 520), Paraeo (*Opp.* lib. 24. c. 5). Amato Lusitano (*Cent.* 2. *hist.* 39), Boëthio (*Misc. nat. cur.* dec. 1. *ann.* 2. *obs.* 252) et Claudero (*Ib.* dec. 2. *ann.* 3. *obs.* 75.). Scientius tamen majoribus suis Morgagnius inspexit hermaphroditi crediti cadaver, cujus urethra fissa et ita aperta esset, ut credulis imponeret, tanquam vulvae species (*De sed. et causs. morb.* ep. 67. *n.* 6). Multo speciosiorem casum penis imperforati pro clitoride habiti, fissi scroti in formam vulvae, unde et sanguis proflueret, Arnaudius observavit (*Ueber hermaphrod.* p. 18. 32). Memoratu dignissimum quod idem narrat exemplum filiorum ejusdem matris, qui omnes pene imperforato gauderent, unde manifestum est, e nulla mechanica caussa, sed e vis plasticae vitio proficisci eas deformitates.

Celebratissima sunt quaedam nostrae memoriae exempla. In Norvegia ancilla, quae aliam impraegnaverat, licet testes haud externi essent, virum tamen se esse pollutionibus ante e tribus foraminibus penis inferioribus prodidit (Tode's *Journ.* vol. 3. *P.* 4. *p.* 423). Morgagniano simile exemplum stitit Michael Anna Drouart, qui pro hermaphrodito ante hos quinquaginta annos habitus fuit (*Delius* in *fränk. samml. B.* 1. *p.* 150. *B.* 7. *p.* 398). Simillima etiam, urethrae nempe fissae, testiculorum tamen externe conspiciendorum exempla retulerunt Hesselbachius (*Salzb. med. zeit.* 1808. *II.* 335) et Wittmannus (*Ib.* 1809. I. 202). Minus scienter descripsit Baillieus, e Stoveri ore,

hermaphroditum, virum certe, cum testiculi adessent, sed fisso scroto et pene imperforato: mammae praesentes credebantur feminam prodere, quamvis et hae turgescere in viris non raro soleant (*Samml. für pract. arzte*, B. 20. p. 459). Brandii exemplum etiam clarum est, qui, frenulo penis, quod occulerat eum, discisso, virilem formam restituit (*Neue samml. fur wundärzte* St. 22. p. 2). Duorum denique androgynorum meminimus, qui nostra memoria hactenus exagitarunt medicos, ut feminae perperam haberentur, qui profecto mares essent: Adelais nimirum Previllia et Derreria Berolinensis. Illius descriptionem a Giraudio factam si legeris, haesitaveris de sexu pronunciando, cum de utero et menstruis, testibus tamen et mammarum defectu sermo sit. Sed pars quae uterus dicebatur, nil fuit, nisi saccus coecus, in quem rima scroti promearet: menstruorum autem cursus potius haemorrhoïdibus tribuendus erat (Osianders *Neue denkw.* B. 1 St. 2. p. 246). Similis fuit Derreria Berolinensis, ab Hufelandio, Mursina et Martensio pro femina habita, quam virum esse Starkius optime probavit (*Neues archiv.* B. 2. p. 552).

§. 27. *Gynandrae rariores.*

Gynandrae rariores. Realdus Columbus dissecuit olim mulierem, cujus clitoris in penis molem sucreverat, angustata vulva (*De re anat.* lib. *II. c.* 15). Clitoridem ingentem cum vagina clausa Parsonius observavit (*Philos. transact.* vol. 47. p.

142). Similem casum legimus apud Baillieum (*Anat. des krankh.* Baues, p 241). Nuperrimum exemplum memorat Burdachius (*Anatom. untersuch.* Heft 1. p. 40).

Posse etiam quandoque, haud providis saltem imponere prolapsum uteri, qui mentiatur membrum virile Homius testatur (Roose's *Beytr. zur gerichtl. AW.* B. 2. p 214).

Itaque in infante recens nato si sexus dubius est, obstetricibus mulieribus haud committendum est arbitrium, sed medicus, fabricae gnarus, accitus probe investiget partes. Quodsi testes deficiunt, utique ambiguum manet judicium, donec pubescere incipiat. Tum in androgynis genarum mentique pubes, vox hircitalliens, testium vel proventus, vel, dum remanent, cupido rei venereae aut ipsae pollutiones nocturnae virilitatem testantur. Contra gynandras produnt eadem aetate mammae turgentes, menstruorum cursus, pelvis amplitudo et femorum positus. Matrimonio has haud capaces esse res ipsa docet: androgynos vero uxorem ducere minime rarum est.

§. 28. *Neutri sexui quidam tribuendi.*

Neutri sexui adnumerantur, qui sine omni partium genitalium vestigio nascuntur. Ii sunt vel acephali, vel plane imperfecti, vesica urinaria fissa aut intestinis cum vesica in cloacam avium aut amphibiorum coalitis. Rarissime ultra aliquot dies vitam protrahunt, ideoque a baptismo abstinendum, nec, dum acephali sunt, personarum jure frui possunt.

Sed neutri etiam sexui accensendi esse videntur, quorum testes haud evoluti omnem virilitatem adimunt, ut nec barba prodeat, nec rei uxoriae cupido nascatur, cujus anomaliae exemplum narrat Homius (Roose's. *Beytr.* l. c. p. 217).

CAP. III.

DE ABORTIONE CRIMINOSA.

§. 29. *De vita foetus probabilia.*

Vita qua foetus gaudet, variis distinguitur gradibus. Siquidem, quo origini est propior, eo magis tota ejus vita exseritur ac manifestatur in nutritionis functione, celerrimoque incremento, silentibus interea vitae sensiferae motuumque arbitrariorum effectibus (*Phys.* §. 540). Nec in musculari fibra duplicitas illa telae cellularis et partis fibrosae necessaria ad efficientiam (*Phys.* §. 309); nec in cerebro discrimen corticis dispicitur atque medullae: unde merito haec foetus vita cum inferiorum animalium vita componitur. Simulac vero, medio fere graviditatis tempore, i. e. post viginti fere hebdomadas (*Phys.* §. 545) antithesis nascitur, quae nervos intercedit et musculos, horumque velamentum cellulare et meditullium fibrosum; motus incipiunt foetus, a quibus altioris vitae vestigium derivandum est. Protinus ut infans in lucem editur, et aura spirabilis oxygene suo novum stimulum praebet, quo antitheses necessariae evocentur, et sensuum actiones

et motus liberiores et ventriculi actio ceterarumque functionum totidem sunt novi plane stimuli, quibus aequabiliter agentibus vitae verae humanae summa minutatim elicitur.

Itaque his physiologiae argumentis docemur, foetum quidem a primo inde formationis initio vivere: humanam tamen vitam prius inchoare non posse, quam in lucem editus fuerit; quanquam major sit probabilitas vitae hujus futurae, dum motus singulares illos edere coepit.

§. 30. *Abortus quid sit, quidque leges circa eum statuerint.*

Abortum dicimus partum ante septimum mensem elisum: quodsi intra septimum et nonum mensem editur, *partus praecox* appellatur: quanquam veteres quidam acutius magis quam verius distinxerint.

Jam vero, cum foetus sit futurus homo, vitaque sua, licet inferiore, fruatur, necis crimen omnino et mulieri, quae vi vel medicamentis partum abegit, vel alii mulierem ita tractanti, ut abortatur, irrogatur. Lege id jam Mosaica sanctum (*Exod.* 21. 22), ubi, cum sine noxa abortaverit mulier, viros, qui rixati percusserint mulierem, pecunia mulctandos esse, statuitur. Ulpianus (*Digest.* lib. 48. *tit.* 8 *l.* 8 *tit.* 19. *l.* 39) legem tulit; si mulierem visceribus suis vim intulisse, quo partum abigeret, constiterit, eam in exilium mittendam esse. Quanquam ad legem Falcidiam (*Digest.* lib. 35, *tit.* 2, *l.* 9.) moneatur, partum

nondum editum hominem dici non posse; alio tamen loco (*Digest.* lib 1. *tit.* 5. *l.* 7) statuitur: qui in utero sit, perinde ac si in rebus humanis esset, custodiri debere, quoties de commodi ipsius partus quaeratur.

Codex Carolinus (*art.* 133) distinguit vivum foetum et nondum vivum: si ille abactus sit, capitis damnandam esse ream; si vero nondum vivus fuerit, consulendos esse legum peritos. Magni igitur erat momenti, ut forensis illa quaestio de vita foetus dirimeretur, ad quam solvendam cum medici dissensionibus potius et controversiis responderent, quam clara expositione, animationem foetus fere a tempore motuum seu a graviditatis medio inde ducere consuerunt et legum latores et judicia. Namque, quem Hippocratici auctores (*De nat. pueri*, p. 238) statuerunt terminum, triginta post conceptionem femellae et quadraginta duorum dierum post masculi conceptionem, ubi διαρθοῦνται et πῆξιν accipiat foetus, nimis brevis judicibus visus est.

Itaque et patriae leges sanciunt (*Allg. pr. gesetzb.* Th. 2. *tit.* 20. §. 985. 986): si abortionis poculis abegerit mulier partum intra graviditatis priores triginta septimanas, annis duobus aut sex in ergastulum mittendam esse: quodsi id factum fuerit ultimis mensibus, annis octo aut decem ergastuli damnandam esse. Similes poenas decernunt bavaricae leges (*Strafgesetzb. fur das K. Bayern*, Art. 172).

§. 31. *Quid medici sit publici in abortione investiganda.*

Jam igitur medici publici est officium, si partus vere abactus fuerit, inquirere in caussas, quae culpa mulieris ipsius aliorumve abortionem fecerint, sive id consilio doloque evenerit sive culpa Quando quidem scimus, opportunitatem adesse memorabilem saepe ad sanguinis ex utero profusiones (*Path. spec.* §. 397); tertio inprimis gestationis mense conspicuam (*Ib.* §. 399), quae vel per se abortionem producere potest; mulierem, quae post cursum, saltum aut leves plagas abortavit, minus eapropter quam ob praecipuam opportunitatem in id malum incidisse statuimus.

Quae opportunitas si haud adfuerit, in caussas praegressas inquirendum est, sive vi egerint, unionem foetus matrisque sejuncturae, sive id impetu sanguinis versus uterum concitato effecerint. Thoracum nectilium arcta constrictio, labores graviores, coitus justo frequentior et violentior, plagae aut casus vehementiores illuc: huc emeticorum, errhinorum purgantium drasticorum actio pertinet. Potest etiam sanguinis missio justo crebrior a pedum venis aliquid conferre.

Medici publici est, nexum caussarum cum abortione investigare, quae si brevi tempore post admissas caussas consecuta est, suspicionem movet, consilio culpave egisse.

§. 32. *Signa abortionis praegressae.*

Si quaestio judicialis existit, aborta fuerit vere mulier, curiose inquirendum est in signa praegressi partus quorum singula ambigua sunt, omnia vero juncta evidentiam faciunt (§. 126 s). Et primum quidem versatur in sanguinis profusione, quae abortionem sequi aut praecedere solet, a menstruorum fluxu et aliis metrorrhagiae speciebus rite, nonnunquam tamen aegerrime, distinguenda (*Path. spec.* §. 398). Quodsi vero per res aut plures menses menstruorum cursus cessaverit, subito iterum post vim externam et caussas exaestuantes cum moliminibus et doloribus parturientium erumpens, suspicio movetur in feminis aetate florentibus, abortionem simul accidisse. Vero erit similior haec suspicio, si postquam a menstruorum cursu deficeretur mulier, phaenomena ea nascerentur, quae in utero gestare signant (§. 122 — 125). Tum vel maxime mammae pertractandae sunt, quae si turgescunt lacte vero, nec sero aut lympha aquosa, de abortione praegressa neutiquam fere dubitatur. Neque omittendum partium verendarum examen; tumor enim externarum partium, vaginae laxitas, osculi uterini mollities nec perfecta occlusio, praecessisse abortum notant. Cetera signa, plicae praesertim et rugae abdominis, ambigua sunt, cum in mulieribus, quae pluries jam pepererunt, naturaliter existant.

§. 33. *Quibusnam caussis ea tribuenda sit.*

Quodsi exploratum est, mulierem abortasse, medici publici est, dijudicare, consulto id factum sit et crimine, an fortuito? Prior autem quaestionis pars iterum in duas dilabitur, ipsius mulieris culpa id contigerit an alius? Si inveniuntur indicia remediorum drasticorum, eorum maxime, quae famam quamdam ejus flagitii habent, sabinae praesertim, croci, lauri aliorumque valide irritantium, interrogandum est, an illico post sumtas ejusmodi res colici sint exorti dolores, molimina exstiterint, quae abortionem praecedere solent. Nam, si diu post hausta ejusmodi pocula abortus contigerit, aliis etiam caussis, interdum fortuitis, tribuendus est. Quodsi uspiam, in hac profecto quaestione solvenda, circumspectione opus est, ne vel crimen impune maneat, vel innocens poenam habeat.

§. 34. *Aetatis, qua foetus gaudet, exploratio.*

Necessaria est aetatis, qua abortus gaudet, determinatio; quae plerumque probabilis,a mbigua tamen interdum est, neque ad dies, sed ad hebdomadas duntaxat finiri potest. Qui de hac re judicium laturus est, evolutionis leges probe noscere debet.

Quodsi enim ante quartam septimanam partus

eliditur, ovum solum est, nubecula in limpido latice apparente, villisque numerosis cincta facie, qua utero adhaeret: cruenta saepe inest seu vasculosa et carnea massa (*Phys.* § 533). Quarta autem septimana, cum ovum gallinacei molem aequat, formati jam foetus vestigia dispiciuntur: gyrinorum similis, caudatus est vesicula umbilicali instructus: formicam fere mole aequat. Sexta hebdomade, cum anserini molem ovum habet, foetus apis magnitudine, caput ingens, oculorum vestigia punctiformia, tubercula quatuor loco manuum pedumque monstrat. Medullam spinalem et cor manifesto in pellucido fere corpusculo dispexeris. Interea pondus magnopere increscit, ut Wrisbergii foetus decem hebdomadum tres drachmas pondere aequaret, longitudo duos pollices. Tertio mense jam digitum longus esse solet, placenta evolvitur, pedes manusque. Quarto mense sex aut octo pollices longus, uncias duas aut quatuor pondere aequare solet. Quinto aut sexto, duodecim pollices longus est, duodecim uncias pendere, membrana tamen pupillaris adhuc adesse solet. Septimo mense in masculo foetu testes descendunt, in utroque crines prodeunt: pondus aequat tres aut quatuor libras.

§. 35. *De molis.*

Nec aliena est de mola quaestio. Quodsi enim mulier haud nupta, post graviditatis signa tertio, quarto aut quinto mense enixa fuerit congeriem vesicarum, pedunculis uvarum more cohaeren-

tium sive sacco communi inclusarum, sive ope massae carneae nexarum, aquam limpidam continentium, suspicio est, eam concepisse, e degenerata placenta eam congeriem natam fuisse atque in quadam vesica foetus marcidi vestigium repertum iri (*Path. spec.* §. 601). Molae vero carnosae sarcomata potius nuncupanda sunt, vel etiam polipis adnumerandae, neque conceptionis praegressae suspicionem movent.

§. 36. *Maturior partus enecatus.*

Atrociter peccatur, si maturior partus a matre ipsa aut ab obstetrice enecatur, priusquam spiritum duxerit. Fieri id ferunt potissimum a flagitiosa obstetrice, dum vel acum aut mucronem capiti infligit, aut caput ita comprimit, collum vel funiculo umbilicali vel laqueo etiam hactenus constringit, ut mors necessario sequatur. Quod crimen a jurata obstetrice haud quidem exspectandum ut caveatur, patriae leges statuunt, feminae haud nuptae partui, praeter obstetricem, honestam aliam mulierem adstare debere (*Allg. gesetzb. für die pr. staaten*, Th. 2. tit. 20. §. 911). Bavaricae leges vinculis et ergastulo mulctant mulierem, quae foetum nondum in lucem editum vi et consulto enecat (*Strafgesetzb. für das k. Bayern.* art. 171).

CAP. IV.

DE PARTU LEGITIMO.

§. 37. *Quaestiones judiciariae quaenam sint.*

Gravissima est quaestio judicialis, partus praecox, i. e., qui ante ratum a natura terminum editur, aut serotinus, i. e., qui post eum terminum editur, legitimus sit, an hereditatem consequatur, testamentum rumpat etc. ?

In qua quidem quaestione solvenda primum e physiologia et observatione repetenda est sententia: naturaliter gestari partum novem menses, seu ducentosseptuagintatres aut octoginta etiam dies, licet aliquot dierum spatio praecocius aut tardius partus contingere possit (*Phys.* §. 548). Quodsi cum hoc termino a conceptione signa externa maturi foetus congruunt, nihil obstat, quin legitimum declaremus partum.

§. 38. *Maturitatis signa.*

Maturitas foetus cognoscitur tum e pondere et longitudine: illud sex utplurimum libras civiles germanicas, haec pollices duodeviginti aequare solet: quanquam multa et graviorum et majorum foetuum exempla occurrant. Dein necesse est, totum corpus vera epidermide firmiuscula glabra et incarnata obtegatur, crines in capite, in digitis ungues prodierint; funiculum umbilicalem etiam opor-

tet robustum esse. Maturus infans, qui et sanus est, protinus ut in lucem editur, ejulatu cubiculum implet, membra vivide movet, meconium mittit et ad sugendum instinguitur.

Haud maturum esse foetum cognoscimus tum e pondere et longitudine multo minoribus, tum e cuticula tenerrima, subrugosa, praesertim in facie, quae fatiscere pressa aut fricta videtur, tum e crinium defectu, unguium tenerrima et quasi membranacea indole, tum denique e funiculi umbilicalis tenuitate cognoscimus. Accedit, in pueris testes ante septimum mensem in abdomine haerere, infantes ejusmodi sine clamoribus aut ejulatu cubare, semper dormire, nullos membrorum motus edere, nec oculos aperire nec sugere posse. Quae signa si concurrunt, partum esse praecocem atque immaturum, docent.

§. 39. *Tempus tamen simul graviditatis investigandum.*

Quanquam persuasum habeamus, infantem, qui maturitatis signa prodit, haud posse praecocem atque vel septimestrem esse vel etiam juniorem; id tamen pariter exploratum est, quod quotidiana docet observatio, infantes a debili et aegritudinibus obnoxia matre editos, aut quorum nutritio aliis caussis impedita fuit, tanquam immaturos gigni, quamlibet per ratum tempus ac debitum gestati fuerint. Itaque decet medicum publicum, priusquam de legitima infantis indole judi-

cium ferat, inquirere in tempus ipsum graviditatis, ut constet, matris aegritudine an peculiari debilitate nutritio impedita fuerit.

§. 40. *Praecox partus an legitimus sit.*

Jam quaeritur a judicibus, partus praecox, i. e. qui ante nonum mensem eliditur, legitimus sit, possitque vitam protrahere.

Missa antiquorum sententia jam diu abrogata de octimestris partus majore vitalitate quam septimestris (*Geschichte der arzneyk.* 1. p. 476. 477); non dubitamus, partum septimestrem, aut qui ducentos dies gestatus fuerit, legitimum declarare, si modo signa praecocis et haud maturi infantis ostenderit. Alioquin enim, si maturus est, necesse etiam est, ratum terminum attigerit. Patriae autem leges, si modo in matrimonio legitimo partus fuerit editus, et septimestrem, dum quoque maturus editur, legitimam matrimonii prolem habent (Kleins's. *Ann. der gesetze in pr. staaten*, 7. p. 114) (1).

§. 41. *Ultra terminum gestatus an legitimus sit.*

Alia quaestio est, partus, qui ultra ratum tempus, i. e. ultra ducentoooctoginta dies protractus

---

(1) Τὰ ἑπτάμηνα γόνιμα γίνεται πρῶτον, ἀσθενῆ δὲ τὰ πολλα. Τὰ δὲ ὀκτάμηνα περὶ μὲν Αἴγυπτον καὶ ἐν ἐνίοις τόποις δύναται ζῆν· ἐν δὲ τοῖς περὶ τὴν Ἑλλάδα τόποις ὀλίγα πάμπαν σώζεται (*Arist.* Hist. anim. 7, 4).

dicitur, pro legitimo habendus an spurius sit et fraudulenter suppositus? Ea questio, in posthumorum jure praeprimis agitata, ita solvenda esse videtur, ut, retardari omnino nonnunquam posse partum ad trecentos fere et decem forte dies partum statuamus. Similem terminum et patriae leges volunt (*Allg. gesetzb. für die pr. staaten*, B. 3. §. 19).

Sed necesse est, in caussas simul peculiares inquiramus, quae moram illam insolitam producere consuescunt. Etenim aegritudines, aerumnae et aliae caussae debilitantes vires naturae adeo infringere possunt, ut aliquot etiam septimanas post idoneum tempus partus edatur. Cujus rei certissima testimonia exstant in commentariis fide satis dignis (*Abh. der med. chir. Akad. zu Wien*, 1. p. 102. Stark's *Archiv*, B. 2. St. 3). Nec haesit summum patrium judicium in pronuncianda sententia pro partu gemellorum etiam, qui trecentos et duos dies post conceptionem sequutus fuisse perhibebatur (Klein's *Ann.* 11. p. 297): nec facultas medica Lipsiensis in defendendo partu undecimestri (Platner. *Quaest. med. for.* 6) (1).

Sed, qui ultra trecentos et decem fere dies nascuntur, merito spurii censentur (Klens's *Ann.* 1. p. 201). Mortuos quidem foetus diutius gestari, certum est, sed de his quaestio forensis nulla existit.

---

(1) Ἔνιαι δ' ἐπιλαμβάνουσι καὶ τοῦ ἐνδεκάτου μηνός (*Arist.* hist. anim. 7, 4).

§. 42. *De superfoetatione.*

Huc etiam de *superfoetatione* quaestiones pertinent. Potest enim vidua, praegnans a marito relicta, quae rato tempore foetum enixa est, post aliquod tempus alium foetum excludere, qui sitne a marito generatus ideoque legitimus, dubitatur.

Superfoetare mulierem posse, antiqua credulitas facile tulit (Arist. *Hist. anim.* 7. 5. Plin. 7. 11): licet jam Plinius gemellos distinxerit, *Vopiscos* appellatos (ὀπισθίους) qui utero retenti nascerentur, altero interemto abortu. Hos nupera doctrina plane rejecit, si alter nimirum foetus debilis esset et alter perfectus, eodem tamen partu editi, ejusdem coitus proles habentur. Nec, si abortus editur tertio mense, rato denique tempore partus maturus, hi aliter nati esse videntur. Potest enim alter gemellorum perire, altero superstite. Neque vivi gemelli, si spatio aliquot horarum paucorumve dierum semet sequuntur, superfoetationem testantur.

Sed negandam tamen haud prorsus esse superfoetationem, in superioribus (*Phys.* §. 548) monuimus: neque utero duplici ea, si unquam contigerit, tribuenda, cum Canestrini studio inventa sit simplicitas ovarii tubaeque cum uteri duplicitate (*Phys. ib.*). Sed, cum partus maturi mense aut longius distant, qualia exempla Hallerus (*Elem. phys.* vol. 8, p. 464 s.), collegit, superfoetationem veram accidisse, nulli dubitamus.

CAP. V.

DE INFANTIS NECE.

I. De vita infantis dubia.

§. 43. *Quaenam quaestiones oriantur? Infanticidii definitio judiciaria.*

Ardua de nece infantis recens nati quaestio et saepe intractabilis naturaliter in duas diducitur:

Vixerit nimirum infans in partu, an jam ante mortuus sit?

Quodsi vivus in lucem editus fuit, vi dolo illata an naturaliter vitam amiserit? aut culpae matris et adstantium mors tribuenda sit?

Infanticidium autem, de quo quaesitores judiciarii interrogant, strictiori significatu dicitur delictum matris haud nuptae, inter partus clandestini angores vitam infanti vivo adimentis. Quodsi enim legitimum infantem mater in matrimonio vivens interemerit, haud *infanticidium*, sed *parricidium*, vocatur: parricidio etiam aequale putatur crimen, si illegitimum quidem infantem, nec tamen recentem sed post nychthemeron a partu enecaverit (*Pr. gesetzbuch*, tit. 20, §. 887. 913 Klein's *Grunds. des peinl. rechts* §. 345).

§. 44. *Vitalium duntaxat foetuum occisio mulctatur.*

Itaque ad medicos confugiunt et judices et quaesitores, ut, vita gavisus fuerit infans, cum in lucem ederetur, comperiant: nam in partum mortuum saevitia nullo modo punitur. Id autem e vestigiis vitae praegressae in corpore exanimato infantis divinari posse creditur.

Neque in monstruorum necatores animadvertitur, si acephala fuerint ideoque humanitatis expertia (Gluck. *Comment. über die Pandect.* vol 2. p. 64. Feuerbach's *Lehrb. des peinl. rechts*, §. 207).

§. 45. *Vestigium praegressae vitae in pulmonum functione perpetrata dubium.*

Quorum vestigiorum princeps fere atque palmarium habetur pulmonum per spiritus ductos mutatio. Nituntur autem qui huic testimonio fidem habent, sententia Galenica, vitam sine spiritus ductione esse non posse, nec aspirare posse infantem aut respirare aërem nisi qui vivat (1). Ea autem sententia quamvis ex toto quidem negari non possit, occur-

---

(1) Galen. De loc. adf. *lib*. 6. p. 214. Πεπίστευται ἀχώριστον εἶναι τοῦ ἀναπνεῖν τὸ ζῆν, τοῦ τε ζῆν τὸ ἀναπνεῖν, ὥστα καὶ τὸν ζῶντα πάντως ἀναπνεῖν καὶ τὸν ἀναπνέοντα πάντως ζῆν.

runt tamen omnino exempla vitae, quae sine respiratione et circuitu sanguinis per pulmones protrahitur. Quodsi enim vel foramen ovale inter utrumque cordis atrium apertum manet, vel cordis septum haud rite formatur, vel etiam aorta utrique ventriculo adaptata est (*Path. gen.* §. 201), vita omnino fruitur infans, neque tamen omnis omnino sanguis venosus per pulmones pellitur, ut ibi oxydatus in arteriosum abeat. Etiamsi igitur pulmones suo munere haud perfungantur, vita tamen omnino fruitur infans.

Dein credibile est, cum nervos pulmones potissimum e medulla spinali accipiant, posse etiam spirituum ducendorum officium contingere sine vita sensifera ea, quae humano juri idoneum reddit infantem. Itaque et monstra acephala, humano jure destituenda (§. 18), et hydrocephalos, vitam aegerrime protracturos, spiritus tamen ducere per aliquot tempus quid est quod vetet?

§. 46. *De vagitu uterino.*

Pulmonum functio, eaque effecta earum mutatio creditur aliter locum obtinere non posse, quam edito jam in lucem foetu atque absoluto hactenus partu, ut abdomen etiam penitus vinculis materni uteri solutum sit. In quo tamen perhibendo egregie falli, priores Idenae (*Gedagten om het dryven en zinken der Longe.* Leeuward. 1739) et Croezeri (*Ontwerp van de eerste Inademing.* Groen. 1740) nuperae etiam observationes Fickeri (*Beytr. zur arzneyw. Heft* 2. p. 130), Schmittii (*Neue*

vers. und Erf. über die lungenprobe, Wien 1806,) Osiandri (*Denkwürd.* 1. *p.* 67. *Salzb. med. zeit.* 1809, *vol.* 2, *p.* 27), Sieboldii (*Ann. der entbindungsh.* 1, *p.* 100), et Thilenii (*Loder's Journ.* vol. 4, *p.* 638), probant. Ii enim vagitum infantis uterinum toties irrisum semet audire meminerunt. Posse autem foetum in utero ipso spiritus ducere tum demum rationi non repugnat, cum aquae, quibus prius innataret, diffluxerunt, os ejus ita ad uteri os et vaginam conversum est, ut facilius, latius aperto uteri ore, auram ducere externam valeat.

§. 47. *Debilis foetus paucis conatibus pulmones adeo mutare nequit, ut vestigia ejus functionis supersint.*

Alia nascitur difficultas e variis exemplis, ubi infans vel debilis vel cito enecatus unam duntaxat vel alteram aspirationem perfecit, qua pulmonum vasorumque mutatio ea, quam repetita spirituum ductio efficit, nequaquam perpetratur. Ecquis enim statuerit, prima eaque imperfecta aspiratione statim foramen ovale claudi, ductum Botallianum obliterari, pulmones adeo pandi, ut tota vesicularum compages aëre externo impleatur, vasa omnia turgescant et directionem mutent, atque omnis omnino sanguis penitus oxydetur! Haec utique sensim ac minutatim mutantur, unde, si statim post primos spirituum ducendorum conatus infans trucidatur, mutationes eae impeditae partimque

duntaxat absolutae sunt. Itaque fides habenda est clarissimis auctoribus, qui pulmonum mutationes haud contigisse per debiles eos ac paucos conatus experti fuerunt (*Ephr. nat. cur.* Cent. I. 2. *obs.* 121. Loder *progr. de Pulmonum docimasia. Jen.* 1779. *Becker* in *medic. Wochenbl.* 1786 *n.* 29. 30. Scholl. *De subsident. pulmon.* Tubing. 1786. Kiefer *De docimasia pulmonum.* Jen. 1788. *Mendel* in *Hufelands Journ. B.* 32. *Preu* in *Salzburg. med. zeit,* 1806, *vol.* 3, *p.* 446). Quarum observationum nonnullae quidem in infantibus praecocius justo natis ac fere septimestribus institutae negotii plurimum facessere nequeunt, quod immaturitatis testimonia clara essent. Non desunt tamen et maturorum infantium casus, quorum pulmones per debilissimam aspirationem parum aut nihil mutati essent (Schenk *in Hufeland's Journ.* B. 28. St. 3, p. 97. Per quatriduum vixerat et spiritus duxerat et vero etiam ejulaverat puella, cujus pulmones tamen in aqua subsederunt).

§. 48. *Quaenam sint vestigia.*

Quaenam autem sint pulmonum mutationes per spiritus ductos effectae, dispiciendum est. Et primum quidem aëre aspirato pulmones leviores redduntur, quod levius pondus duplici modo probari consuescit: vel natatione in aqua, vel ratione ad pondus reliqui corporis. Prius experimentum *docimasia pulmonum hydrostatica*, alterum *Ploucquetiana* vocatur.

Quod primam docimasiae speciem attinet, ne-

gari nequit, pulmones et integros et in frusta sectos aquae innatare, si omnino ac perfecte aërem pluries aspiraverint. Quae functio cum imperfecte perpetrata fuerit, vel in media aqua haerent vel omnino subsidunt (*Jäger* in *Loders Journ.* vol. 3. *p.* 572).

§. 49. *Docimasia pulmonum hydrostatica quonam modo instituenda.*

Ut hoc autem scrutinium instituatur, oportet prius pulmones e thorace exemtos ita invertere manuque suspensos per aliquantulum temporis tenere, ut e fistula spiritali effluat, quidquid humorum forte in pulmonibus haeret. Quo facto vas sumendum est, neque angustum neque planiusculum, ut facili negotio pulmones libere natare possint: pedem saltem diametros transversalis et longitudinalis aequet. Id implendum est aqua pura frigida fluviatili aut puteali: cocta enim aqua et egelida minus commoda est: impura fallax. Pulmones cum corde protinus haud injicendi sed imponendi sunt aquae ac hactenus circumferendi in aqua, ut, quamnam altitudinem servent, observari possit. Tum separato corde soli pulmones, dein alter lobus post alterum, denique secandum viscus in frusta, quae eodem modo aquae, interim denuo depurgatae, immitenda; simul tamen, dum secatur, observandus est strepitus, quem sectio facit, animadvertendae bullae aëreae erumpentes aut spuma dimissa aut pravitas etiam pulmonum et vitiosum aliquid iis inhaerens.

Quodsi igitur summae aquae pulmones et integri et in frusta secti innatant; leviores esse aqua efficimus. Eam autem levitatem inde derivamus, quod haud omnis omnino aër respiratione e pulmonibus expellatur, sed vel in minimis lobulis et vesiculis pulmonalibus copia ejus supersit (*Phys.* §. 212). Quodsi vero haud perfecte perpetrata fuerit functio, ut in solos ramos fistulae spiritalis penetraverit, necesse est, pulmones minus leves superficiem haud petere, sed vel in media aqua haerere vel fundum etiam petere. Cum anteriores et inferiores pulmonum partes, dexter etiam lobus prius et affluentius aëre tumescant (*Phys.* §. 207); saepius etiam contingit, pulmonum partes dexteras et anteriores magis aquae innatare quam sinistras et posteriores.

§. 50. *Putredinis effectus in pulmonibus.*

Itaque strenue adfirmanda est vita infantis nati, cum pulmones sani, integri et in frusta dissecti, superficiem petunt: ambiguum est judicium, cum, qui sani sunt ceteroque bene constituti, in media aqua haerent, aut cum frusta duntaxat singula superficiem petunt.

Jam vero quaeritur, putredine ejus visceris levitas ea effici possit? Ad quam quaestionem ita respondemus, ut primum moneamus, si quando computruerint pulmones, totum jam corpus infantis tabo diffluere, cum ultimo fere loco corruptio id viscus adfligere soleat. Itaque id ab ea caussa

pendere, nunquam ambiguum est. Dein Hebenstreitius jam bene monuit, pulmones ejusmodi natare duntaxat in aqua tabo spurca, dumque nondum expressum id est, quod levitatem facit. Quodsi vero pura adhibetur aqua, tabum etiam exprimitur e pulmonibus, qui ante superficiem peterent, jam subsidere necesse est. Nec color pulmonum, quem infra probationi commendabimus, putredine ita mutatur, ut fuscus eorum, qui nondum spiritus duxerunt, in roseum aut pallidum vertatur. Itaque egere possumus experimento, quod Roosius suadet, ut, reliquis visceribus aquae impositis observetur, subsidant an supernatent: eo enim modo explorari, an et pulmones putredine attollantur. Superfluum id arbitror, cum pulmones putridi longe alio modo se habeant.

§. 51. *Inflatio pulmonum.*

Alia existit difficultas ex inflatis pulmonibus. Quaeritur enim, si unquam arte aër in pulmones infantium mortuorum inflatur, an eadem levitas eaedemque pulmonum mutationes contingant, quae naturale pulmonum officium sequuntur? Credibile id videtur, si praecipue experimentorum Galloisii nuperrimorum (Le Gollois *Exper. sur le princ. de la vie*, p. 248) meminerimus, qui in mammalibus, capite praeciso, per aërem in fistulam spiritalem vicissim inflato et emisso, potuit imitari motus thoracis alternos ipsosque reiterare cordis motus, nullo tamen excitato calore animali. Sic jampridem Büttnerus (*Vom kindermord* §. 53.

Obductions-Zeugn. n. 72) pulmones infantis, quem mortuum peperisse atque, ut resuscitaret, aërem inflasse retulerat mater, subpallidos vidit, observavit etiam in media aqua haerere. Cui accedit Schmittii testimonium, qui per inflationem non solum pulmones ad natationem cogi, sed spumam etiam strepitumque e discissis elidi pectusque ipsum elevari experientia edoctus refert (*Neue vers. und Erf. uber die Lungenprobe.* Wien. 1806). Nec aliena sunt Jägeri experimenta (*Salzb. med. zeit.* 1796, vol. 3, p. 55), qui strepitum eumdem et levitatem pulmonum aëre inflatorum animadvertit.

His quidem infringeretur atque omnino corrueret pulmonum docimasia, et si quod protinus post mortem violentam Galloisius effecit, vasa pulmonum sanguifera hac inflatione replerentur. Id autem neutiquam fieri, per se credibile est, ipsaque experientia firmatur (Büttner *l. c.* p. 374. Augustin's *Archiv für staatsarzneyk.* I. p. 51). Hinc etiam ut infra patescet, pondus pulmonum haud increscit eo artificio, ut et Ploucquetiana docimasia, si unquam, in hoc casu plus valeat quam hydrostatica.

Non defuerunt, qui totum hoc argumentum nusquam in rerum natura occurrere, sed esse potius opinationem autumarent, cum mulier, quae infanticida sit, nunquam usura sit hac arte, ut infantem servet. At vero sunt omnino ejusmodi exempla, a Büttnero et Augustino memorata. Neque enim infanticida fuerit, quae hoc fecerit, sed medici est, in corpore infantis inventi id discri-

men probe indagare, si mulier confessa fuerit, se infanti post partum exanimi aërem inflasse.

§. 52. *Docimasia pulmonum Ploucquetiana.*

Accedimus ad aliud docimasiae genus, quod a Ploucqueto nomen habet. Nititur id pondere pulmonum per aërem aspiratum circuitumque sanguinis aucto. Siquidem persuasissimum habemus, aspiratione sanguinem irruere pulmones, ibique, oxygene evoluto potius quam ex atmosphaera attracto, densari (*Phys.* §. 216); sequitur inde, pondus pulmonum omnino increscere debere, si cum pondere totius corporis comparetur. Credidit auctor hujus docimasiae, si pulmones infantis maturi, qui nondum spiritus duxerit, quindecim drachmas pependerint, pulmones ejusdem infantis, qui aërem attraxerit, triginta drachmas pendere: rationem autem illius ad totius corporis pondus esse 1 : 70, hujus 2 : 70 (Ploucquet *Comment. in proc. crim.* sect. 2. §. 109. Loders *Journ.* vol. 2, p. 379).

Jamdudum animadversum est in hanc docimasiam, nec sexus discriminis rationem esse habitam nec profusi ex abrupto forte funiculo umbilicali sanguinis (*Metzger* in *Loders journ.* vol. 2, p. 141). Ad hanc autem objectionem Jägerus recte respondit, si unquam sanguinis profusionibus intermortuus fuerit infans, partem κενεαγγίαν esse totius corporis ac pulmonum similem ponderis rationem servare (Jäger *De vita neogoni*, p. 38).

Sed, quod maximi est momenti, nec Hartmannus invenit (Stockh. *Acad. handl.* 1799, tom. 20, p. 40), pondus pulmonum pariter increscere aut minui cum vario totius corporis pondere: nec Struvius, cuniculis ad ea experimenta adhibitis, constantiam ullam rationis observavit (*Diss. de docimasia pulmonum Ploucquetiana* Hal. 1802): nec Schmittius, qui egregie in his experimentis desudavit, confirmatas vidit Ploucquetianas rationes.

Itaque haud tanti aestimanda est haec docimasia, quin hydrostaticae, quanquam nec ipsi ab omni ambiguitate alienae, praeferatur.

§. 53. *Mutationes aliae pulmonum vasorumque.*

Gravissimum tamen est consilium, haud soli pulmonum ponderi, vel specifico vel absoluto, fidendum esse; sed reliquarum etiam mutationum, quas spirituum ductio producit, sedulo rationem habendam.

Perfecte perpetratum esse pulmonum munus, et inde collegeris, si pericardium a pulmonibus obvelatur, his non totum duntaxat thoracem implentibus sed eum etiam in majorem amplitudinem diducentibus. Quod quamvis egregie probet, perfunctos esse suo officio pulmones, post imperfectum tamen hujus functionis exercitium haudquaquam valet. Namque in cadaveribus infantum, qui vel in partu vel brevi post eum decesserant, Schmittius semper pericardium duntaxat partim a dextro pulmone obtectum invenit. Nec in infanti-

bus, qui nunquam spiritus duxerant, totum pericardium nudum reperitur.

Alia est vasorum pulmonalium facies in iis, qui spiritus duxerunt ac in iis, qui ejus functionis expertes sunt. Circa turgidas aëre vesicas pulmonales vario modo flectuntur ac protenduntur, cum collapsa sint in iis, qui nondum aërem traxerunt. Quod utique egregium esset signum, dummodo facile et ubique dispici posset. Sed aeque arduum est, hanc vasorum mutationem observare, ac coloris, qui fuscus est in pulmonibus, qui nondum spiritus duxerunt, transitum in pallidum aut incarnatum eorum, qui perfecte munus perpetrarunt. Plures enim gradus adsunt, a majore vel minore functionis perfectione pendentes.

§. 54. *Vesicae urinariae vacuitas aut plenitudo satis ambigua.*

Ut de vita infantis recens nati certiores fierent, nonnulli confugerunt ad vesicae urinariae statum. Cum enim lotii missio partim arbitrio perficiatur (*Phys.* §. 287); juvantibus inprimis musculis abdominalibus, dum respiratur e pulmonibus aër excitatis (*Ib.* § 289); evidentissimum arbitrati sunt testimonium previae respirationis vacuitatem ejus conceptaculi; plenitudinem autem testari infantem mortuum in lucem editum fuisse.

Quae sententia quam temere pronunciata sit, e sequentibus patet. Etenim frequenter accidit, infantes haud protinus, ut partu editi sunt, lotium mittere, sed post horas etiam, dum balneo im-

mittuntur. Itaque deterrima quaeque accidere possunt, priusquam lotium miserint. Dein Halleri testimonio credimus (*Elem. phys.* vol. 8, p. 368), et foetuum vesicam interdum vacuam esse; atque Roosii (*Beytr. zur gerichtl. arzneyk.* 1, p. 52): infantes, qui manifesto exanimes in lucem editi sint, vesicas habere posse inanes. Potest enim forte comprimi abdomen mortui infantis, ut lotium reddatur.

Similis est ambiguitas meconii alvo missi.

§. 55. *De sugillationibus, vitae praegressae signis.*

Alii, Hebenstreitio duce (*Anthropol. for.* p. 319) in sugillationibus externis fiduciam collocant, quas sine vi illata et vita infantis praegressa fieri non posse existimant.

Equidem aut nec vitam infantis post partum necessariam, nec vim illatam posse e sugillationibus certo colligi arbitror. Hesselbachium memini in foetuum mortuorum vertice sub pericranio saepius invenire ejusmodi sugillationes, ubi nulla vis esset illata (Vollst. *Anl. zu gesetzmässigen Leichenöffn.* Würzb. 1812). Quas cum nunquam in infantibus post partum mortuis invenisset, quaestionem proponit, possintne ejusmodi vitia mortis partui jam praeviae testimonia esse. Accedit Halleri auctoritas, qui in plerisque cadaveribus infantum recens natorum, in theatrum anatomicum Gottingense apportatorum sugillationes in capite observavit (*Vorles. über gerichtl. arzneyw.* vol. 2, *tom.* 2,

p. 9). A constringente vi, quam et collum et os uteri in caput infantis exercent, oriri easdem vero haud absimile est (Büttner. *Vom kinderm.* p. 152).

Sugillationes quoque post mortem nasci videmus a putredine; frequentes, cum praegressae fuerint febris putrida et variolae malignae, aut cum nimia opii copia adhibita sanguinis tenuitas et dissolutio effecta est (Bose in *Waitz samml. akad. schrift. zur gerichtl. arzneyw.* vol. 1, P. 4. p. 105).

Dein et stringens funiculi umbilicalis vis, qui collum obvolveret, manu interea forte faciei aut capiti appressa, sine ulla externa vi, suffusiones excitare potest.

Denique caute distinguendae sunt verae sugillationes a naevis: illae enim verum cruorem in vasa et cellulas effusum habent: hi vero elatam etiam cuticulam et aspritudine deformem (*Bateman von Hautkrankh.* p. 469).

§. 56. *De foetus mortui signis.*

Foetum jamdiu ante partuum mortum esse, vulgo colligitur e foetore aquarum; rugosa, collapsa, lurida aut livida cutis facie; e cuticulae secessione, quae tamen contingere potest etiam in infante vivo, vel propter morbos cutaneos vel compressionem etiam per partum violentiorem (*Jäger* in *Schlegel coll. opusc. ad med. for.* vol. 5. p. 47. Henke's *Abh. aus der gerichtl. med.* 1, p. 51). Itaque circumspectissime judicandum est de vita infantis ante et post partum.

II. De mortis genere, quo infans decesserit.

§. 57. *Dubium est judicium, culpa an dolo contigerit.*

Jam vero, si docimasia pulmonum hydrostatica ceterisque signis probatioribus credibile est, infantem in partu et post eum vixisse, quaesitores judicesque e medico publico sciscitantur, naturaliter obierit infans, an culpa vel dolo matris aliorumque interemtus fuerit?

Haec autem quaestio eo difficilius solvitur, quo pauciora saepe de rebus, quae partum clandestinum comitarentur, comperta habemus. Contingit saepenumero puellas, moribus cetero innocentes, a perditoribus ludificatas, ignominiam sibi voluntariam consciscere nolle, fatendo graviditatem, quam saepe ignorant. Hae, ut angoribus et torminibus partui praeviis corripiuntur, nesciae, quid sibi velint haec, mala, latrinam petentes, haud opinato saepe foetum elidunt, qui, impactus lapidibus, sive cloacae immersus, sive ex alto lapsus; abrupto funiculo umbilicali vario modo enecatur. Nec desunt exempla, ubi praescia omnino partus mulier, eumque naturaliter absolvens, simulac angoribus defuncta est, vel in somnum profundum aut comatosum incidit, vel in statum, quo neque ad cogitandum, neque ad agendum libere mentem erigere potest. Itaque culpa quidem non dolo, infantes interficiuntur.

§. 58. *Quaestiones forenses de ea re.*

Quod cum mortis genus ad reae excusationem obtenditur, medici est decernere; possitne puella graviditatis, praesertim primae, inscia esse? Statuenda sit partus ipsius ignoratio? Possitne parturiens ita a se exire, ut mentis non compos sit, neque libere agere valeat? Possit denique fieri, ut, vel intermissa funiculi umbilicalis deligatione, vel lapsu infantis in solum durum vel in latrinam interimatur?

§. 59. *Inscitia graviditatis, ignoratio partus instantis partus ipse inscia muliere an contingere possit.*

Quodsi defensio reae petitur ex inscitia graviditatis partusque instantis, judicium proficiscatur necesse est ab ingenio, moribus et valetudine reae. Etenim puella vix nubilis, blanditiis nefarii hominis corrupta, seducta illius sponsionibus, nil noxae e primo coitu secuturum, gravidam se esse haud credit, quoniam signa nescit. A menstruis defectam se esse queritur forte, sed morum sanctimonia et immatura juventus etiam alios impediunt a criminatione. Accedit, nonnunquam symptomata vulgaria graviditatis, nauseam, vomituritiones, imo ipsos foetus motus a media inde gestatione aut deesse penitus aut minus sentiri.

Partus ipsius prima symptomata vix a tenesmo vehementi differunt, cum quo novae in his ne-

gotiis puellae saepissime ea confundunt. Itaque mirum non est, latrinam petere, in qua partus perire potest.

Dein, quanquam mulieres ad meretriciam turpitudinem jamdudum abjectae, ut deprecentur crimen, saepe fingere lipothymiam in partu soleant: excusationi omnino locus est, si cetera congruunt. Namque, ut pauca ex innumeris adferam exempla, Tulpio narrante (*Lib. I. obs.* 10) mulier praegnans, hysterica passione conflictata, inscia partum edidit, derogans adhuc fidem amicis id uno ore adseverantibus. Ab eadem caussa ignorantiam partus profectam esse in adfini ipsius idem refert, quae simul visu privata fuerit. Similes casus memoriae tradiderunt Harvaeus immortalis (*De gener. anim.* p. 358) et Pechlinus (*Lib.* 3, obs. 30); Smellieus ex epilepsia natam esse eam torpedinem, ut inscia partum absolveret mulier (*Collect. of preternat. cases in surgery*, vol. 3, p. 184); Haenius etiam ex apoplexia (*Rat. med.* vol. 3, p. 243); Christieus e comate cum eclampsiis (Kühns *Phys. med. Journ.* 1801, p. 670); Roosius e syncope (Loder's *Journ.* 1, p. 132; Platnerus denique e somnambulismi specie (*Quaest. med. forens.* 40). Alio loco jam (*Path. spec.* §. 500) de asphycticarum partu egimus. Itaque in puella bene morata et haec excusatio nullo modo legibus naturae adversaria est.

Posse et mulierem, haud primiparam, atque sibi consciam, partum elidere perfectum in ipsa latrina, atque id plane ignorare, egregium docet

testimonium Kleinii (*Harles Jahrb. der teutschen med.* B. 3. Heft 1, p. 43).

§. 60. *De neglecta funiculi umbilicalis deligatione.*

Neglectam funiculi umbilicalis deligationem culpae adnumerandam esse, exploratum habemus, quam caussantur, ubi a se exierint aut asphyxia correptae fuerint. Controversia de necessaria funiculi umbilicalis deligatione ita composita esse videtur, ut statuatur, haud quidem ubique letiferam esse negligentiam talem, sed, aliis etiam rebus faventibus, posse omnino sanguinem inde ita profundi, ut κενεαγγια letalis sequatur. Nunquam consilii est, e sola deligatione funiculi aliam necis caussam praetendere: potuerat enim funiculus vinciri, postquam sanguis omnis amissus esset: neque e neglecta deligatione illico hoc mortis genus colligendum est, cum et aliae simul caussae adesse possint.

Quodsi infans tenellus debilior justo est nec sanguine abundat, ex omissa funiculi deligatione multo minus periculi derivandum est.

Memorabile etiam est temporis discrimen. Quodsi enim in ipso partu abrumpitur funiculus, priusquam novas vias sanguis sibi muniverit, assuetus e placenta fontem accipere, multo majorem casum habet, quam cum jam aliquoties infans spiritus duxerit, novae igitur viae sanguini patuerint.

Quo propius ab umbilico funiculus abscinditur, eo probabilior est sanguinis profusio ex eodem letalis, unde et longitudo ejus funiculi probe notanda est.

Abruptus nec deligatus funiculus, qui longe ab umbilico propendet, a sugillationibus stagnante etiam sanguine refertus est, minorem necis culpam suggerit, quam abscissus.

Cum funiculus umbilicalis collapsus est et flaccidus, corpus etiam male nutritum et marcidum, haud facile ex illo profusio sanguinis letalis orta fuit, sed foetus jam in utero sanguinis penuria laborasse videtur. Quod vitium si non adest, neque aliae laesiones, si abscissus est prope ab umbilico funiculus, si corporis pallor, vacuitas cordis, atrii praesertim anterioris et majorum vasorum accedunt, probabilis est mortis caussa ex hac profusione.

§. 61. *De suffocatione infantis.*

Alia est necis caussa, culpae saepius versa, nonnunquam autem dolosa: suffocatio, quam praetendunt, quae insciae in lectis peperisse fatentur. Ea autem mortis species, ubi vel culcitarum moles vel submersio in aqua cloacae aërem arcuisse a pulmonibus functionemque eorum impediisse creditur, in partu ipso et brevi post eum per se haud sine difficultate conceditur, cum nulla sit necessitas, cur sanguis, per pulmones transire prohibitus, priores legere vias per foramen ovale et ductum arteriosum nequeat. Maxima autem nascitur

difficultas, si quando in cadavere infantis manifesto apertos eos meatus deprehendimus (§. 44).

Quodsi vero jam clausi sunt ii ductus, si in cordis atrio dextro, vena cava et arteriis pulmonalibus cruor magnopere turget; si et pulmones lividi et fistulae spiritalis ramuli sanguine spumoso abundant; si vasa meningum et sinus scatent eodem cruore, aut utriusque visceris vasa rupta etiam inveniuntur; toto corpore livido et maculis cruentis foedo: tunc omnino efficitur, apoplexia interemtum esse infantem aut impedito sanguinis circuitu.

Ejus autem mortis variae esse caussae possunt. Namque debilitas infantis et spastici adfectus, a frigore forte orti, nonnunquam brevi post partum eum ita enecant, ut sanguinis motus eodem modo intercipiatur, ac si strangulatus aut suffocatus esset. Organica vitia congenita, enormitas cordis, thymi, hepatis; coalitus vasorum pulmonalium et bronchiorum; polypi et alii tumores pulmonibus vel pericardio adhaerentes motum cordis praepedire sanguinisque circuitum per pulmones prohibere valent. Haec igitur vitia probe distinguenda sunt.

§. 62. *Quomodo sine matris culpa contingere possit.*

Harvaeus jam monuit (*De gener. anim.* p 356), obstetricibus expertis haud ignotum esse, conceptum aliquando integrum, membranis illaesis, excludi. Quae membranae nisi demantur, os infantis

obtegentes, mortem consciscere per aspirationem impeditam, visae sunt (*Scherf* in *Kopp's Jahrb.* 5, p. 338). Itaque sola vel matris culpa, vel obstetricis absentia, ea mors consequitur.

Alia est, quam Schmittius urget (*Neue vers. und erf. über die Lungenprobe*, p. 248), mortis caussa: funiculi umbilicalis in partu praevii compressio, quam vel os uteri vel crura mulieris parturientis, nervorum distensionibus forte agitatae, efficere possunt. Quod cum contigit, omnia fere suffocationis signa, maxime turgor atriorum cordis vasorumque majorum in cadaveribus conspiciuntur.

Neque rara est strangulatio infantis, quam funiculus umbilicalis collum constringens, vel ipsum uteri os, ut caput exclusum est, violenter vasa colli comprimens, efficere valet. Haec vero strangulatio fortuita quae ne in culpam quidem matris verti potest, quomodo differat a strangulatione dolosa, quae fune collo circumdato aut manibus digitisve collum comprimentibus perpetratur, aut aegerrime aut plane non perspicimus. Namque aequabilem compressionem sugillationemque, quam absque cuticulae secessione Ploucquetus oriri a funiculo umbilicali aut ore uteri constringente arbitratur, (*Uber die gewolts. todesarten*, p. 379) a collaribus vinculis sericeis aut aliis molliusculis rebus, quibus strangulatus est forte infans, existere possunt (Roose's *Taschenb. für gerichtl. aerzte*, Aufl. 4 p. 201).

Dein sine culpa matris suffocatio oritur me-

phitide aut vaporibus lithanthracum metallicisve. Quorum nisi foetorem in loco, ubi infans jacet, senseris, difficillimum est judicium. Etenim maculae per totum corpus lividae, labia violenter contracta et livida, rigores membrorum turgorque sanguinis atri in atrio dextro arteriisque pulmonalibus haud peculiaria sunt hujus mortis indicia, sed suffocationem praegressam generatim probabilem reddunt. Tunc quoque cito putrescere solet corpus (Büttner *Vom kindermord*, p. 136), atque pulmones sanguine farcti aquae, cui immittuntur, fundum petere.

Denique et pituitae fortuita colluvies in ore, larynge et fistula spiritali haud paucos enecat infantes recens natos, sine ulla matris culpa. Eam caussam suffocationis optime eruere tum ex inspectione cadaveris tum e relationibus fide dignis possumus (Klein's *Annal.* B. 14. p. 273). Liquorem postremo amnii, quem Scheelius (*Diss. de liquore amnii*, p. 62) credidit, in fistulam spiritalem abire atque in recens natis nimium oxygenis stimulum mitigare, ut bullis aëreis reddatur, posse nimia copia suffocare infantes, maxime dum nimis viscidus fuerit, haud absurdum est (Büttner *Vom kindermord*, p. 197).

§. 63. *Quanam ratione per alia suffocetur infans.*

Culpa vel dolo submersio in aqua suffocationem producit. Necessarium est scrutinium vitae praegressae, quam docimasia pulmonum hydrosta-

tica probabilem reddit. Dein caussa haec mortis divinatur, quoties infantis corpus ex aqua extractum fuscum est et lividum, labia sunt subcoerulea, lingua protrusa, spuma ante os, aqua etiam ex ore naribusque profluit. His accedit in sectis cadaveribus fistula spiritalis spuma farcta, si haud illico apoplexia interemtus est infans, sed plures irriti aspirandi conatus mortem praecesserunt. Deficit enim spuma aquae cum aspiratione in fistulam spiritalem immissae, cum momento ipso, ubi in aquam caderet aut mergeretur, apoplexia oppressus est. Sed in atrio cordis dextro arteriisque pulmonalibus, sinibus et ventriculis cerebri cruoris turgor semper adest, vacuo interim aut minus pleno atrio sinistro.

Magnopere dubium redditur examen, si liquore amnii forte pulmones obsessi irrita fecerint conamina aspirandi, mortuus autem infans in aquam conjectus est. Nescio, quo pacto Wildbergius (*Decis. medico-legal. de inf. neogenit.* p. 109) ipsa microscopica liquoris stagnantis investigatione chemicaque analysi credat haec distinguere posse. Namque liquor cum aqua mixtus investigari haud facile potest.

§. 64. *Scelestiora occisionis genera.*

Scelestiora sunt manifestioraque alia infanticidii genera: luxatio vertebrarum aut fractura, quae illico capitis mobilitate abnormi cognoscitur: fonticuli pulsatilis laesio ope acuum, clavorum aut sola compressio vehemens ac diuturna. Haec ulti-

ma quidem caussa cognoscitur ecchymosi sanguinis supra vel infra duram meningem, rubore periostii, stagnatione quoque sanguinis in vasis et sinibus. Sed quo tenuius est ferramentum, quod impingeretur in fonticulum, eo difficilius post mortem vestigia eruuntur: ecchymoses saltem sanguinis et colluvies aquosa in ventriculis adsunt, quae tamen et apoplexiam commitantur.

Sect. II.

De jure vulneratorum et occisorum.

CAP. I.

DE LAESIONUM LETALITATE.

§. 65. *Laesionum definitio.*

Laesiones dicimus, quae alii medici forenses *vulnera* nuncupare solent. Vulneris autem informationem jam alio loco strictiorem dederimus (*Path. gen.* §. 194), adhaerendum est laesionis voci, quippe quae omnes complectitur injurias quibus et mors et valetudo adversa efficitur, vel membrum aliquod abstollitur. Itaque et plagas et rupturas etiam et luxationes, concussiones, veneficia etiam et nutrimentorum omnium remotio laesionibus adnumerantur.

§. 66. *Quaestiones forenses. Partitio letalitatis.*

Cum nulli licitum sit, nisi in bello, aut judicis decreto, hominem, qui suae spontis est (1), ita laedere, ut vel vita vel sanitas periclitentur; quaesitores sciscitari solent e medicis publicis aut juratis, laesiones quemnam effectum habiturae sint aut habuerint?

Duplex enim atque satis diversa est quaestio medicis forensibus proposita. Altera, quae in prognosi versatur, dum vita fruitur laesus, existit: possitne mortis effugium adsequi aut quaenam damna inde manatura sint? Altera post mortem nascitur: sitne haec laesio ejusmodi, ut necem conciliare debuerit, an mors per alias caussas, forte fortuna accedentes, consecuta fuerit?

Id autem discrimen, quamvis cuivis obvium, haud tamen agnoscitur ab iis, qui partitiones plagarum letalium, quibus chirurgia aut ars medica utitur, transferunt ad quaestiones judiciarias, post mortem laesi propositas. Multae enim plagae, quas sanabiles declarat chirurgia; si reus a vulnerato omnem auxilii spem arcet, immedicabiles a medico forensi censentur. Hinc sapienter sanciunt pa-

---

(1) Anglicae leges volunt, occisus fuerit ratione praeditus et pace regia gavisus (*The person killed must be a reasonable creature and under the kings peace*. Blackstone's *Comment. on the laws of engl.* B. 4. ch. 14, p. 197).

triae leges: si vulneratus potuisset mortem effugere, dummodo artis praesidia tempestive adhibita fuissent, maleficus vero inopem vulneratum reliquerit, capitis damnandum esse (*Pr. Gesetzb.* tit. 20. §. 818). Et bavaricis legibus rogatur: conjecturas super sanabili indole laesionum excusare reum non posse, sed laesionem caussam mortis censendam esse, nisi vel corporis mortui investigatione et commentariorum lectione constiterit, alia potius caussa decessisse vulneratum, ac e plaga (*Strafgesetzb. für das K. Bajern*, §. 145).

§. 67. *Discrimen letalitatis ante et post mortem.*

Medicus igitur aut chirurgus ad vivum vulneratum vocatus, pronunciare debet de detrimento, quod captura est vel vita vel sanitas vulnerati: cui examini haud opus est judex adsideat, nisi testimonium chirurgi suspectum novum exigere videtur scrutinium (*Allg. criminalrecht für die pr. Staaten*, I. §. 143. 144).

In hoc autem examine juxta leges artis et historiam medicam de laesionum periculo judicabit medicus aut chirurgus. De quibus cum alibi (*Path. gen.* §. 157. §. 206—212 s.) sermo fuerit, supersedere repetitioni possumus.

§. 68. *Quaenam exigantur, ut minus ambiguum sit post obitum indicium.*

Examen post mortem instituendum multo plura requirit adminicula: neque tamen semper am-

bignitate caret, cum saepissime, licet caussa mortis interna palam sit, caussam tamen externam certitudine quadam eruere difficillimum sit.

Caussa mortis interna effectibus per cadaveris sectionem declaratis eruitur: externa autem, quaenam fuerit, in cadavere neutiquam semper apparet, sed vel ex actorum commentariis vel ex instrumenti collatione cum vulnere vel ex aliis etiam rebus aut certo efficitur, aut probabili conjectura colligitur, aut etiam plane ambigitur. Manifesta quidem est congruentia gladii aut pugionis, quo sicarius vulneratum aggressus fuit, cum plaga in cadavere reperta. Sed inter colluctandum, ubi pugnis et calcibus dimicatur, ubi humi prosternitur alter, alter muro forte adliditur, variae laesiones existunt, quas, si e. g. ebrius fuerit uterque pugnator, e vi illata aut e casu in solum lapidosum, aut ex iracundiae etiam fervore et ebrietate juxta exposueris. Testimonia adstantium ni praejuverint, judicium ambiguum manet (Platner *Quaest. med. for.* 10) (1).

---

(1) Agricola qui alium fustibus et verberibus jam exanimem trucidaverat, vinculis damnatur a summo patriae judicio, *quia caussa mortis ambigua fuerit*: summus olim rex, merito magis quam jure, poenam extremi supplicii irrogat (Klein's *Ann.* vol. 8, p. 170). Perspexit enim divi Friderici ingenium ineptias partitionum medicarum.

§. 69. *Quomodo optimae leges sentiant de partitione laesionum.*

Optimum est discrimen, quod et pleraque judicia urgent, letalium generatim laesionum, earumque quae hominem peculiari constitutione aut opportunitate gaudentem interemerunt. Sic jam romanae leges: „ Si quis servum aegrotum leviter „ percusserit et is obierit, *lege Aquilia* tenetur, „ quia aliud alii mortiferum esse solet " (*Digest.* lib. 9. *tit.* 2. l. 7. §. 5). Et paullo post: „ Celsus „ multum interesse dicit, occiderit, an mortis caus- „ sam praebuerit, ut, qui mortis caussam prae- „ stitit, non Aquilia, sed in factum actione tenea- „ tur. Qui furenti gladium promsit, in factum „ actione tenetur " (*Ib.* §. 6). Et alibi. „ Mul- „ tum interest, quod ad Aquiliam pertinet, sanum „ hominem occidat, an vero factum imbecilliorem „ (*Digest.* lib. 39 *tit.* 2, l. 24 §. 5).

Patriae leges statuunt, quamvis laesionem, quam protinus mors sequatur, nisi contrarium probetur, mortis caussam esse putandam: judicandam autem esse letalitatem juxta corporis peculiarem constitutionem (*Pr. Gesetzb.* tit. 20 §. 809. 810).

Gravissima autem est bavaricarum legum sententia: nil requiri ad letalitatem laesionis explorandam, nisi certitudinem, eam hoc casu et sub his conditionibus mortem accivisse Perinde igitur esse, sive sanata fuerit alioquin artis auxilio sive secus; potueritne, tempestivis adminiculis, letalis

eventus praeveniri; protinus vel aliis effectibus per laesionem ipsam tamen adlatis, mortem conscivisse; sit denique generatim letalis, an propter peculiarem corporis constitutionem (*Strafgesetzb. für das K. Bayern*, §. 143). Quodsi vero mors quidem secuta fuerit, sed persuasum sit aut probabile, alia caussa, praevia jam, nec laesione aggravata decessisse, aut laesionem, quae per se necem haud attulisset, remediis perversis vel aliis rebus forte accedentibus mortiferam demum evasisse; reum esse haud homicidae aequiparandum sed aestimandam laesionem secundum animum (*Ib.* 144).

Similia sentiunt Grolmanus (*Grundsätze der criminalrechtswiss.* §. 258) et Tittmannus (*Handb. der strafrechtswiss.* vol. 2 §. 187) qui omne vulnus letale per se habet letale et nullum discrimen statuit mortis protinus laesionem sequentis et post longiorem moram. Feuerbachius etiam, summi nominis auctor, nullum esse discrimen statuit, laesio ubique et generatim mortem adferat, an hoc peculiari casu duntaxat attulerit; potuerit artis praesidiis mors averti an immedicabilis fuerit laesio: mortem protinus arcesserit an accedentibus aliis effectibus laesionis ipsius: ut, si quis puncto hominis collo aperuerit abscessum, cujus illuvie suffocetur homo (Feuerbachs *Lehrb. des peinl. rechts*, §. 208).

§. 70. *Differentia letalitatis, qualis vulgo exponitur.*

Cum hac optimarum legum doctorumque gravissimorum consensione aegerrime jungendae sunt medicorum partitiones, quae tantum abest, ut judicium adjuvent ut potius judicum animos avertant a veri indagatione eosque confundant.

Antiquior est, quamque plerique auctores sequuntur, divisio letalitatis triplex: *absolute*, per se contingens, quamque *per accidens* existere dicunt. *Absolute letalia* dicuntur plerisque (Callisen *Syst. chir hodiern.* §. 1213), ea vulnera, „ quae „ necessitate inevitabili in omnibus indiscretim vi- „ tam extinguunt: aliis (Metzgers *Syst. der gerichtl. AW.* §. 65 s.) definitionem vitantibus, sed exempla potius laesionum gravissimarum adducentibus. *Per se letalia* vocantur Büttnero (*Aufricht. unterr. von der todlichk. der wunden*, p. 50) atque plerisque auctoribus ea, quae certo mortem adferrent, nisi artis auxilium adsequerentur. Artis autem aut naturae auxilio quod interdum, licet rarius vel rarissime etiam vulnus sanetur, nullum fere discrimen constituere bene perspexerunt alii, qui, Michaele Alberti praeeunte (*Syst. jurisprud. med.* tom. I. c. 14. §. 5), vulnera per se letalia absolute letalibus potius adnumeranda esse judicant. Ex diverso alii (*Eschenbach medic. legal.* p. 70), protinus ut vulneris sanati exemplum fide dignum, licet unicum, in auctoribus occurrit, probari perhibent, *per accidens* potius letalia esse

ejusmodi vulnera, quae aliis per se mortifera veneunt. Igitur necesse esset, si hanc differentiam sequeremur, ex omni hominum memoria atque ex infinitate commentariorum medicorum colligere sanationem vel semel vel his contingentem; neque eruditio haec juvaret judicem, cum, quod supra monuimus, de letalitate per se accidente tanta dominetur dissensio.

§. 71. *Ploucquetiana divisio verior.*

Hinc Ploucquetus haud immerito laesiones bipartiri coepit (*Comm. med. in process. crimin*, §. 18 22 s.!): esse enim vel *letales* vel *haud letales*: illas vero vel ex toto atque generatim mortem necessario adferre, vel e peculiari corporis constitutione aut propter fortuitas res accedentes. Quae quidem divisio, etiamsi displiceat nonnullis auctoribus, eo tamen valuit, ut et legum latores et scriptores celeberrimi eam acciperent (§. 68). Nuperorum, Gebelii (*Knape und heckers krit. Jahrb. der Staats-AK.* B. 1. tom. 2. p. 294), Wildbergii (*Handb. der gerichtl. AW.* §. 307)., Berntii (*Handb. der gerichtl. AW* §. 432), Klosii (*Syst. der gerichtl. phys.* p. 455)., Lucae (*Bemerk. über das verhältn. des menschl. organism. zu verletzungen.* Heidelb. 1814) aliorumque divisiones aliis duntaxat verbis expositam hanc differentiam celebrant.

§. 72. *Quid medici sit pubblici, in hoc discrimine adhibendo.*

Abrogatis igitur partitionibus scholarum subtilioribus, operam dabit medicus, ut judex clare perspiciat, quanam ratione laesio cum morte sequente nectatur, sive haec generatim ac necessario eam exceperit, an propter peculiarem corporis constitutionem. Quodsi vero aegrotans laesus fuerit, ut mors consequeretur, exponenda quidem est ratio obitus, sed sine ulla ad excusandum aut damnandum reum digressione. Accidit interdum, ut homini desperatissima plaga vulnerato, inter sanguinis profusionem, apoplexia letalis superveniat; ut homini phthisico, haud diu vitam protracturo sicarius vulnus letale infligat, aut flagitiosus venenum propinet. Si occidere est homini vitam adimere: nonne perinde est, aegrotus ille sit an bene valens? Facti imputatio eadem est, juris imputatio non eadem: sed haec committenda judicibus.

Cum autem in foris, germanicis saltem, jam diu obsoleverit error, mortis auctorem verum eum esse, qui absolute letale inflixerit vulnus (*Stübel über den thatbestand der verbrechen*, p. 148): exulandae sunt etiam e medicorum scholis eae partitiones, nostrorum temporum lumini adversariae.

§. 73. *Continuatio.*

In ea expositione nexus, laesionem mortemque jungenti, nil valet nisi ratio et doctrina de

natura corporis sani aegrotive atque de modo, quo res externae id adficiunt. Itaque temporis spatium laesioni mortique interpositum parvi pendendum est, cum et vulnera, quae vulgo mortem protinus adferre solent, interdum vel sero vel plane non letum efficiant (1). Alias autem, vel levissimas plagas, propter peculiarem corporis constitutionem, illico mors sequitur: e. g. alapa, temporibus inflicta, letalis fit, ob tenuitatem ossium ac proclivitatem sanguinis ad ecchymosin. (Büttner *l. c.* §. 10). Alia fit letalis, si infans forte validissima manu humi prosternitur. Occidit profecto uterque hominem: quemnam animum habuerit, culpae aut doli arguendus sit, nostra nil refert.

§. 74. *Enumeratio vulnerum sanabilium aut immedicabilium huc non pertinet.*

Qui omnia laesionum genera, enumerant, ut, quemnam eventum habere soleant, exponant, commutare mihi videntur pathologiae et chirurgiae disciplinas cum medicina forensi: haec enim merito exigit eas cognitiones, quae nexum laesionum mortisque complectuntur. Itaque supersedemus enumerationi huc plane haud pertinenti.

(1) Duos novi homines, qui, excepto per proelium globo sclopetario in fronte, consanescerent, globo eo innoxio in encephalo remanente.

CAP. II.

DE VENEFICIIS.

§. 75. *Definitio.*

Veneficium dicitur delictum, quo homini venenum ita exhibetur, ut vita et sanitas periclitentur. Itaque protinus repetenda est e pathologicis (§. 151) veneni definitio; quod sit substantia, vel minima dosi, per processum quemdam chemico-vitalem, vitae noxia. Unde mechanica quae dicuntur venena ab eorum classe sejungenda esse, persuasum habemus.

§. 76. *Atrocius est crimen alia occisionis specie.*

Ab antiquis inde temporibus homicidii id genus maxime truculentum poenaque graviore mulctandum habebatur quam simplex occisio. Imperator jam Antoninus statuit: „plus esse hominem „extinguere veneno quam gladio occidere " (*Cod.* lib. 9. *tit.* 8 *l.* 1). Codex Carolinus non capitis solum sed rotae etiam et culei, si feminae fuerint, veneficos damnat (*Constit. crim. carol. art.* 130): et anglicae leges addunt rationem, quia ex omnibus occisionum generibus minimum huic effugium conceditur per fortitudinem aut circumspectionem (Blackstone's *Commentar. of the laws of engl.* B. 4. ch. 14. p. 196). Patriae leges, quia difficillima sit praeventu nex aut ejus caussa ardua inventu,

graviorum irrogant poenam, trahendum quippe rei corpus ad supplicium (*Pr. Gesetzb.* tit. 20. §. 856). Et bavaricae leges supplicium gravius decernunt) *Strafgesetzb. für das K. Bajern.* §. 147).

Quibus accedunt doctorum clarissimorum sententiae: propter facilitatem criminis, difficultatem eruendi, eaque ortum majus incitamentum ad flagitium, severius esse puniendum (Feuerbachs *Lehrb. des peinl. rechts*, §. 248. Kleins *Grunds. des peinl. rechts* §. 309).

§. 77. *Eventus discrimen.*

Ut veneficium eruatur necessaria est certitudo interemtae per id vitae, vel sanitatis graviter laesae. Namque perinde esse, sive mors sive functionis gravioris laesio a veneno exstiterint, jam codex carolinus perspexit. Patriae leges laesionum statuunt notabilem differentiam: rotae damnant reum, si veneficium rationem homini ademerit, sine spe sanationis (*Pr. Gesetzb.* tit. 20. §. 862): si alius morbus immedicabilis secutus fuerit, gladii damnant: si morbus sanari potuerit, ergastuli per vitam aut decem annos (*Ib.* §. 865). Anglicae leges crimen laesarum functionum notabilium, quod barbara voce *Mahemium* (*Mayhem*) vocant, lenius puniunt (*Blachstone* l. c. p. 200). Itaque severior justo Feuerbachius videtur, qui nullum poenae discrimen ad eventus differentiam ponit (l. c. §. 247).

§. 78. *Difficultates examinis a medico instituendi.*

Ut crimen patescat, necessaria est explicatio nexus laesionis et exhibiti veneni. Itaque protinus oportet de veneni praesentia et indole certiores simus: quod vel maxime e medico publico sciscitari solent quaesitores. Venenum enim ni fuerit id, quod propinaretur, si errore innoxium esset, poena extraordinaria irrogetur (Böhmer *Medit. in carol.* art. 130, §. 8. Kleins *Ann.* tom. 4, p. 63).

Ut veneni suspicio probetur, aliter utimur corpore delicti; aliter, hac jam probata ad illius demonstrandam vim ac efficientiam. Illic, an ingestum fuerit, quaeritur; hic, an valuerit ad mortem. Primum autem genus circumspectissime tractandum est, desiderat reliquias veneni, aspectu et odoratu omnibusque chemiae artificiis exploratas, dein symptomatum et laesionum evidentiam omnemque aliam corporis delicti perfectionem ac absolutionem.

Difficultates huic scrutinio semet opponentes haud reticendae sunt. Quamvis enim diligentissime pervestigato corpore occisi, saepe tamen haud invenitur venenum, sive quod in intimis partium recessibus latet, sive quod confusum cum humoribus, ob volatilem naturam jam emanavit. Rara enim sunt exempla vestigiorum adeo manifestorum, qualia acidum borussicum relinquere solet: odor amygdalinus magnopere penetrans, illico e cadavere efflatus (Hufelands. *Journ.* vol. 40). Reliquae nul-

las saepe reliquias superesse sinunt. Quod dum contigerit, aut cum aliqua adfuerit ambiguitas, perspicua rei confessio, testimoniorum aliarumque rerum momentis illustrata et confirmata sufficit ad eruendum veneficium (Metzgers *Handb.* §. 210. N. a. 215. Platner *Quaest. med. for.* 23). Res enim in cadavere visae saepe a pluribus, maximeque variis caussis deducendae sunt, nec ullum prorsus venenum peculiares quasdam laesiones conspicuas relinquit, quin eae ipsae et aliis caussis tribui possint.

§. 79. *Circumspectissime agendum.*

Hac quidem animadversione ne abutatur socordia medicorum secantium, qui, rudes a chemiae doctrina, scrutinium solertissime instituendum negligunt, quod perficere id nesciunt. Circumspectionem eam atque curiosissimum examen patriae leges maxime imperant, dum, quidquid in ventriculo inventum fuerit, si ulteriori scrutinio subiiciatur, prius sigillo impresso a commutatione cavendum (*Allg. criminalrecht für die pr. staaten.* §. 157): et tres omnino cavitates corporis excutiendas esse jubent (*Ib.* §. 164. 165). Superflua tamen capitis exploratio, si, ventriculo pervestigato, jam sufficienter constiterit de corpore delicti: neque danda haec defensori excusatio, a neglecto capitis examine petita, si modo cetera congruunt.

§. 80. *Quomodo examen chemicum instituendum sit.*

Examen chemicum reliquiarum veneni vel a medico ipso publico vel ab alio artifice, pharmacopola jurato, ad leges artis chemicae instituatur, ut, quaenam fuerit veneni species, eruatur. Nec ullis fidendum criteriis, nisi quae saniore doctrina comprobata sunt. Itaque nec experimenta cum animalibus instituta fidem merentur, cum notissimum sit, bruta animalia longe aliter ferre substantias ac humana corpora (*Pharmacol.* §. 19).

§. 81. *Symptomata exploranda.*

Ad symptomata omnino refugium patet, ut vel probetur veneni suspicio vel diluatur. Periculosa quaedam quae illico post ingestum cibum suspectum sequerentur, symptomata; obitus denique, qualis venena ingesta excipere solet, ni certitudinem, probabilitatem saltem efficiunt, veneficium praecessisse. Patriae leges sanciunt: etiamsi cadaver inspici nequiverit, mortem esse veneficii effectum habendum, si, nulla alia mortis caussa praegressa, intra octiduum post suspectum veneficium homo exstinctus fuerit (*Pr. Gesetzb.* tit. 20, §. 859).

Neque tamen et symptomatum explicatio sine difficultate est. Infinita enim probe est varietas eorum, quae vel eamdem veneni speciem, ob variam hominum opportunitatem vel alias caussas, excipiunt. Quorum si nonnulla alia sunt ac vulgo

enumerantur, aut si aliquod defuerit, defensores utuntur passim ad excusandum reum, proinde ac si, quae in singulis eveniunt, in unoquoque occurrere debeant.

§. 82. *Partitiones venenorum vulgares.*

Partitiones venenorum, quas auctores proponunt, prout acria sunt, vel narcotica, vel vitae vim proxime sufflaminant, vel exsiccant atque adstringunt (Metzger *Klein*); cum lucidis doctrinae medicae principiis haud congruunt. Melior sane divisio, quam alibi jam (*Pathol. gener.* §. 152. s.) secutus sum: narcoticorum nimirum, quae hydrogene carbonico praegnantia, azotico forte admixto, irritabilitatem partium sensiferarum augent, vi sensifera debilitata: quibus contraria sunt venena animalium ipsumque arsenicum. Ea enim subito vim sensiferam magnopere augent, energia penitus prostrata. Alia denique sunt acria vegetabilia, resina scatentia, aut metallorum oxyda salesque, quibus propter acidum praevalens constringuntur partes aut adroduntur.

Aliis autem jam locis symptomata indicavi, quae varia haec venena excipiunt (*Path. gen.* §. 152. s. *Pharmac. innumeris locis*). Itaque et haec repetere longum foret et taediosum.

§. 83. *Venena vegetabilia narcotica.*

Medici publici est, collatis his symptomatibus, quae vel ipse observaverit, vel quae ab aliis animadversa ipsi referuntur, cadaver ipsum inspicere et pervestigare.

Quodsi narcoticis extinctus fuerit homo, cadaver laxum, tumidum est, colore rubicundius, caloris aliquo gradu superstite, putredine cito accedente, epidermide prius soluta. Ex omnibus partibus sanguis tabumque spumosum putidum promanant, facies inprimis et reliquum corpus exanthemate saepe obtegitur scarlatinam aemulante. Abdomen maxime meteorismo inflatum sphacelum monstrat striis aut maculis variis. Aperto cadavere insignis est sanguinis tenuitas, solutio et nigrescens color: atrocoeruleus etiam cum spissitudine quadam oleum simulante post sumtum acidum borussicum: musculorum, praesertim cordis flacciditas et livor: ventriculus, viscera intestinaque marcida aëre putrido plena, cardia pylorusque constrictus sphincteresque ani et vesicae resoluti.

Tum examinandae sunt reliquiae in ventriculo intestinoque duodeno stagnantes. Plantae venenatae fructus, folia, dum integra sunt, illico cognoscuntur. Multo minus, si pulveris exigua copia aut succus vel tinctura sumerentur: quae cum humoribus confusa cito emanarunt. Solent tamen virosum relinquere odorem, e ventriculo surgentem.

§. 84. *Venena animalia, arsenicum et alia.*

Alia venena, animalia, et arsenicum, cadaveris faciem externam sphacelis adficiunt, musculis spasmo rigentibus aut distentis. Apertum cadaver ostendit sphacelum et foramina marcidaque loca in

ventriculo, intestinis et visceribus plerisque, constrictis passim ventriculi orificiis, intestinorum locis, sphincteribusque. Interdum tunicae intestinorum aridae, spissae, maculis passim atris consitae sunt. Eaedem maculae cor obsident et pulmones, quae viscera pariter sanguine atro turgent, sphaceloque marcuerunt.

Arsenici tamen minima dosis languorem virium diutinum et maciem adferens (*Pharmac.* §. 350), similes fere effectus ac plumbi oxyda producere consuescit. Cadaveris facies externa macie confecta; membra contracta; musculi instar tendinum stricti; abdomen planum, tensum durisque tuberculis prominulis consitum. Tardissime putrescit, ut et mumiarum ad instar rigescat. Aperto eo, ventriculi intestinorumque varia loca constricta, ut nullum fere aditum permittant, rigida aut maculis sphacelum habentibus, marcidis consita: mesenterium, pancreas omnesque glandulae tumidae, durae. Passim etiam ulcera obvia sunt.

Acria tandem vegetabilia et metallorum oxyda inflammationes gangraenosas relinquunt.

§. 85. *Examen chemicum arsenici.*

Quibus cognitis, tandem examen substantiarum sequitur in ventriculo repertarum. Quod praesente judice, vel scriba ad id delegato, a medico publico vel pharmacopola jurato instituendum est.

Cum vulgo ad veneficia arsenicum album, vel cobaltum vel auripigmentum adhibeantur, invenimus earum rerum reliquias calci similes, pulveru-

lentas vel grumosas. Eas prunae candenti cavae impositas et accensas fumum albidum edere ac odorem spargere alliaceum observamus. Qui odor quanquam et ab aliis rebus nascitur: hae tamen solo adspectu jam discernuntur.

Tum liquor ammonii sulfurati ad liquorem examinandum adfunditur, quo facto, si arsenicum hic continet, praecipitatur citrino colore: eo praecipitato siccato et prunis imposito odor protinus sulfureus, dein alliaceus diffunditur.

Aqua calcis e liquore, qui arsenici tantillum habet, album praecipitat. Sed secius contingit, dum sal culinaris adest in liquore.

Cuprum ammoniatum e liquore simili praecipitatum flavo-virescens producit: coeruleum manet, si nullum adesset arsenicum.

Mangani oxydum atrum cum nitro fusum, in aqua destillata solutum, rubro colore insigne, illico flavescit, si vel minima arsenici soluti portio additur.

Quodsi vero nullae praesto sunt in ventriculi succis reliquiae arsenici, Rosius acido nitri suasit in ipsis ventriculi tunicis id ita detegere, ut ventriculus in frusta sectus aqua destillata, cui kali causticum additur, coquatur. Liquori fusco, dum coquitur, acidum nitricum paullatim adfunditur, donec flavescat et pinguedo animalis secesserit. Liquor filtratus kali carbonico saturatur, iterumque coquitur, ut acidum carbonicum emanet. Tum fluido pellucido flavido additur aqua calcis bulliens, donec praecipitatum nascatur, quod siccatum cum

quarta parte carbonis pulverati igni ad candorem usque imponitur: solet arsenicum in excipulo metallico splendore insigniri. Quodsi calx forte retinet partem arsenici, liberatur id, tritum cum aequa portione purissimi acidi boracici.

§. 86. *Examen plumbi, hydrargyri et cupri.*

Ut plumbum detegatur, liquor suspectus vel evaporatus, addito carbonum pulvere, igni ad candorem usque imponitur, ut metallica forma enascatur: vel liquori ipsi miscetur liquor ammonii sulfurici, unde atrum existit praecipitatum.

Quodsi forte hydrargyri corrosivi sales aut oxyda supersunt in liquoribus ventriculi, hi destillata aqua diluti miscentur liquore kali carbonici, donec fervere desierit et praecipitatum formari. Id lateritii coloris suspicionem movet, hydrargyro muriatico corrosivo hominem interfectum fuisse. Solutio cupri oxydati in liquore ammonii caustici suspecto addita fluido, album praecipitatum format, si idem venenum adest. Aqua calcis lurido colore id praecipitat. Liquor ammonii sulfurici pari protinus colore, qui dein albescit, praecipitat idem venenum.

Cupri oxyda vel sales, quibus post colicos dolores diarrhoeamque mors interdum per inflammationem gangraenosam sequuta est, deteguntur cupro ammoniacali, quo viridi-coerulea nubes in liquore examinando oritur: aqua calcis viride facit praecipitatum.

§. 87. *De medicinis periculosis et poculis amoris.*

Veneficio aequiparandae saepius sunt medicinae periculosae, drasticae, venenatae, quae vel a medicis ipsis, vel ab agyrtis aut aliis hominibus ingestae dijudicantur juxta principia medica.

Pocula amoris et odii, sterilitatis etiam, superstitionem sapiunt, merito obsoleta, quamvis negari nequeat, medicamentis exaestuantibus, drasticis acribusve damna plura inferri posse.

CAP. III.

DE AUTOCHIRIA.

§. 88. *Quaestio saepe difficillima.*

Difficillima est saepius quaestio: homo, quem exanimem deprehenderunt, sibi ipse mortem consciverit, an ab aliis interfectus sit? Namque et sicarii solent, ut eo melius lateant, interemtum ita collocare, eaque arma subdere, ut suspicio autochiriae moveatur. Haec sola quaestio a medico publico solvenda est: quae impulerint caussae hominem, ut mortem voluntariam obiret, nonnunquam quaeritur: de quo tamen in capite de mentis morbis tractabitur. Illa tamen quaestio ejusmodi est, ut et sine penitiore medica scientia interdum expediatur; nonnunquam vero tot tantisque obruitur tenebris mortis genus, ut, ni e testimoniis aliorum lucem acceperit, nullo modo solvi possit.

§. 89. *Mortis arbitrariae genera. Suspensio.*

Ut haec paullo luculentius pateant, mortis arbitrariae genera vulgaria percurrenda sunt. In quibus suetum fere est, laqueo semet suspendere, quod ab aliis sine magno renisu interfecti, ejusque in corpore vestigiis haud facile fieri potest. Quodsi forte interfector, ut facinus lateat, occisum laqueo suspenderit, nec turgor venarum, nec livor faciei, nec interna suffocationis signa, nec sugillata e funis vi loca in collo conspiciuntur: unde post mortem, ad obtendendum scelus, laqueo collum vinctum fuisse suspicio nascitur.

Si quis ab alio strangulatus fuerit, laquei aut collaris nodos plures, quos repetere occisus nequiverit in agone repereris, nodos etiam in latere colli, quos facilius in anteriore colli parte constrinxerit ipse. Sed simul in actorum commentariis quaesitandae sunt rationes.

§. 90. *Mortis genus per globum e sclopeto elisum.*

Aliud mortis genus est, quod globo e sclopeto minori sibi aliquis consciverit. Probabilis fit autochiria, si ori immissum fuerit sclopetum, quod aggressor, invito interficiendo, haud facile fecerit; si artem sclopeta tractandi bene calluerit interfectus; si artificiis usus fuerit ad celandum per aliquod tempus facinus, quod nonnulli, admista camfora pulveri pyrio, moliuntur, ne fragor oriatur;

si digiti etiam pulvere pyrio ambusti et spasmis contracti deprehendantur.

Contra vero, si vulneris sclopetarii directio ea fuerit, ut eminus globus impulsus esse videatur; si interfectus infans fuerit aut artem sclopeta tractandi haud cognoverit; si sclopetum paullo remotius a corpore interemti inventum fuerit; si digiti nec contracti nec pulvere pyrio ambusti aut nigrescentes videantur; probabile est, ab alio interfectum esse.

§. 91. *Alia mortis genera.*

Alia vulnera, cultro vel gladio, mucrone etiam aut aliis ferramentis inflicta magis ambigua sunt. Novacula colli vasa majora praecisa suspicionem autochiriae movent, si haud satis profundum fuerit vulnus, ut sanguinis potius profusione extinctus fuisse videatur; si vel in manibus ipsius novacula invenitur, vel plaga a laeva ad dextram directa dextra ipsius manu inflictum fuisse apparet; si e testimoniis patet, ipsum sibi coëmisse novaculam aut alia arma. Simili modo et de aliis aliarum partium vulnerationibus judicandum, ut semper directionem magnitudinem plagae, ferramentique molem comparemus.

Quodsi vero arma juxta confossum vel plane non, vel eminus projecta inveniuntur; si vulnus tergum petierit; si praecisio colli ea est, ut a dextra sinistram versus directa est: si haec omnes propemodum partes colli, ad pharyngem usque, separaverit; ab alio interemtum esse, verosimile est.

Neque tamen haec per se certitudinis aliquid habent, nisi testimoniis, quae actorum commentarii continent, fulciantur.

§. 92. *Continuatio.*

Submersio in aqua, consulto, an negligentia aut scelere alieno consecuta fuerit, ex inspectione cadaveris erui fere nequit. Solent quidem ad violentiae externae vestigia confugere, ut ab alio in aquam esse conjectum, judicent; sed ea etiam vestigia lapsus in saxa aut impacti in ligna corporis esse possunt.

Eadem est ambiguitas mortis e lapsu aut saltu e rupe, tecto aut alia altitudine. Neutiquam e cadaveris inspectione patet, se ipsum conjecerit, an ab alio praecipitatus sit.

Nec illico patet, venenum sponte sua sumserit an ab alio ingestum fuerit, ni ex actorum commentariis certa sit caussa mortis voluntariae. Solent tamen ex ingenti veneni portione, si praesertim tetro sapore gaudeat, colligere, ipsum veneno mortem accelerasse. Quodsi ipse ejusmodi substantias brevi ante mortem ex officinis emerit, probabile est veneficium arbitrarium. Si vim atque ingenium veneni probe cognovisse defunctum exploratum est; nil repugnat, si reliqua congruunt, autochiriam supponere.

CAP. IV.

DE ERUENDIS ALIIS MORTIS SPECIEBUS.

§. 93. *Cautelae in eo examine necessariae.*

Mortis genus, quo homo decesserit, eruitur e cadaveris praeprimis pervestigatione, secundum principia anatomiae pathologicae dijudicanda.

Ratione autem pariter ac experientia docemur, esse nonnulla morborum mortisque genera, quae ne ullum quidem sui vestigium, manibus oculisque in cadavere deprehendendum, relinquunt.

Alia exstant in cadaveribus phaenomena, quae aegritudinis praegressae reliquiae habentur, quanquam potius agonis sint effectus aut tardioris mortis: iis adnumerandi polypi cordis, si mera sunt coagula (*Path. gen.* §. 91). Eo etiam pertinet saepius aqua in pericardio aut ventriculis cerebri stagnans (*Path. spec.* §. 582).

Denique et id tenendum, conspici nonnunquam in cadaveribus putredinis aut sphaceli vestigia, oedemata etiam, quae post mortem demum orta neutiquam cum morbo praegresso cohaerent.

§. 94. *Continuatio.*

Itaque cautissime agendum in extispiciis, ut judicium de mortis genere et morbo praegresso feramus. Falluntur vehementer, qui, obiter inspec-

tis una vel altera vel tribus etiam corporis cavitatibus, absolutam existimant cadaveris pervestigationem. Magnopere saepe interest, interiores encephali recessus, ipsam columnam spinalem medullamque inspicere, ut latens forte caussa mortis vel morbi species eruantur. Nervorum quoque sectio perquam necessaria est, ut velamenta inflammata aut sphacelo correpta in conspectum prodeant.

§. 95. *De suffocatione.*

Earum mortis specierum vulgaris fere est suffocatio, cujus signa in infante recens nato supra (§. 60—62) indicavimus. Eam suffocationem in submersis, strangulatis, et qui mephitidem passi sunt, animadvertimus. Communia sunt signa: sanguinis turgor in atrio cordis dextro et pulmonibus, pulmones ipsi sanguine livido farcti: vasorum quoque cerebri et sinuum plenitudo: per totum corpus etiam sparsae maculae.

Quae suffocatio si mephiticis vaporibus orta fuit, praeter turgorem vasorum, maxime capitis colique, diutius post mortem solent cadavera flexilia esse et calida: oculi etiam prominuli per triduum fere splendorem retinent (Bichat *Sur la vie et la mort*, p. 283. 284). Cordis atrium dextrum et vena cava sanguine fluido quidem sed spumoso turgescunt: atrium sinistrum vero ac aorta sanguine inanes sunt. Glottis solet esse aperta, epiglottis erecta, cum irritis aspirandi conatibus intermorerentur.

Submersorum contra corpora brevi post mor-

tem rigescunt; atque vel tota livida sunt vel maculis lividis conspersa; labia subcoerulea; lingua protrusa; spuma ante os, et oculi prominentes. Secto cadavere similia observamus, quae generatim in suffocatis, cum mors ob impeditam aspirationem sanguinisque oxydationem necessario sequatur. Nonnulli qui diutius in aqua aspirare conati sunt, fistulam spiritalem aqua aut spuma plenam habent aquam etiam in ventriculo: alii, apoplexia protinus extincti, nil ejusmodi ostendunt, sed generalia suffocationis signa. Fluidum saepius esse sanguinem in submersis, observatio docuit (Walter *De apoplexia* §. 36); quanquam non ubique (Roose's *Beytr. zur öff. und gerichtl. AK.* 1, p. 189).

§. 96. *De fame alioque modo enecatis.*

Qui fame decesserunt, vacuum ventriculum et intestina., nonnunquam etiam passim adrosa haec viscera habent; corpus macie confectum; musculos laxos et attenuatos: vasa pleraque inania. Unde similia omnino phaenomena adsunt eorum, quae haemorrhagias letales excipere solent (Kleins *Ann.* B. 14 p. 163).

Denique haud superfluum est consilium, si defuncti cadaver in alium locum portari necesse fuerit, capulum sigillo notare, ne defensori effugium existat, commutatum fuisse cadaver.

Sect. III.

De jure sexuum.

CAP. I.

DE JURE VIRGINUM.

§. 97. *Quaestiones judiciariae.*

Verecundiam virginalem violare vetant divinae humanaeque leges. Itaque, virginibus jus suum provocantibus, medici publici est, virgineum decus vel confirmare in foro vel negare, aut, ubi raptum fuerit, decernere, possit id sine ullo feminae consensu fieri. Ea judicia etiamsi difficultates plures habent, e principiis tamen physiologiae sanioris lucem accipiunt.

§. 98. *Virginitatis definitio.*

Virginitatem igitur illaesam statuimus, cum nullum adest vestigium immissi in vaginam membri virilis: pudicitiae autem integritas haud eadem est. Venereos enim amplexus passa forte est; seipsam polluere potuit, quae nullum coitus perpetrati vestigium habet. Haec vero vitia a quaestionibus forensibus aliena sunt.

Virginitatis sic intellectae signa sunt: nympharum solida strictaque indoles, clitoridis parvitas, hymenis praesentia, vaginae angustia plicarumque et rugarum multitudo. In quibus hymeni fere prin-

ceps testimonii locus conceditur, quod illa membrana in primo coitu plerumque laceretur, unde cruoris aliquot guttae effluunt. Columnulae hymeni adjacentes, rupto hoc, magis in conspectum prodeunt, *caruncularum myrtiformium* nomine, quas coitus admissi certiora signa habent (*Phys.* §. 512).

§. 99. *De hymenis integritate.*

Quae quanquam vulgaria sunt fideque plerumque digna, haud tamen carent ambiguitate. Etenim certissimum quod creditur pudicitiae illaesae testimonium, hymenis integritas, superesse potest post coitum primum perpetratum, si mentula parva fuerit, virgo autem esto laxior aut fluore albo jamdiu vexata. Solet etiam ante menstrua, et dum haec fluunt, amplior esse aditus, ut et cruentatio, virginitatem prodens, decipere possit. Unde, licet rarissime, etiam post partum hymen superesse potest (Tolberg *De hymenum varietate* p. 14. 15. diss. Hal. 1791).

Occurrunt etiam hujus membranae varietates, ut a nativitate inde deficiat (Heuermanns *Prakt. bemerk.* 1. p. 21), ut cristatum fere sit ac carunculis simile (*Tolberg.* p. 9.), ut plura sint orificia (Osianders *Denkwürd.* vol. 2. p. 30).

Absque coitu posse lacerari, aegrius crediderim, quanquam, quae manu stuprum committunt, rumpere illud possunt. Sed saltu, divaricatis cruribus, findi, situs partium fere non permittit (*Tolberg.* p. 3). Quae prolapsum uteri passae sunt,

amittere illam pudicitiae custodiam possunt, quanquam in virginibus vix ac ne vix quidem is morbus contingat. A casu in ferramenta scindi hymenem vidit Jörgius: virginitas tamen cognosci etiam postea poterat (*Taschenbuch bey gesetzmässigen Unters. des weibes*, p. 46).

Ceterum in sententiam clarorum virorum, Mercurialis (*Var. lec.* lib. 6. c. 25), et Morgagnii *Advers. anat.* 1, p. 40) abire nihil vetat: posse nimirum in virgine per placidum continuatumque impulsum membri virilis membranam, si modo laxa fuerit, sine ulla laceratione, obliterari, ut igitur cruentatio linteorum post primum coitum haud certum sit et perpetuum virginitatis testimonium. Quod ni infirmum redderetur artibus meretricum pravis, quae alienum cruorem pro suo ostentant; id tamen experientia constat, non primo solum coitu, sed secundo etiam et paucis sequentibus posse sanguinis guttas profundi.

§. 100. *Alia pudicitiae signa.*

Quodsi ab hymene recedimus, alia signa pariter aut magis etiam dubia sunt. Angustia enim vaginae longa abstinentia et adstringentium usu saepe restituitur. Itaque in suspectis examen esse post balneum tepidum instituendum suadent.

Clitoris quidem exigua, inter nymphas delitescens et praeputio obvelata virginem notat (Jörg's *Taschenb. bey gesetzmässigen. Unters. des weibes*, p. 43). Sed peculiaris nonnunquam fabrica clitoridem ingentem habet ut, supra (§. 27) jam notavimus.

Debiliora sunt, quae e mammis petuntur. Quae quamvis solidae et duriusculae esse in virgine solent, papillis haud prominulis, areaque rosea eas cingente, haec quidem primo coitu haud ita mutantur, quin possint diutius etiam in meretrice superesse. Neque desunt virgines castissimae, quarum mammae flaccidae sunt, propter totius corporis laxitatem, areae circa papillas decolores, praesertim dum capillis nigris coloreque cutis subflavido praeditae sunt.

§. 101. *Obstetrices sufficiantne ad id examen.*

Ut verecundiae virginali parcatur, romanae leges sanciunt (*Digest.* lib. 25. tit. 4. l. 1) ad inspiciendum ventrem tres obstetrices probatas et artis et fidei a praetore esse adhibendas: et Carolinus codex (art. 35) providas matronas acciri jubet. Cum vero ejusmodi mulieres haud tanta instructae esse soleant scientia, ut de partium genitalium anomaliis judicare possint: consilium est nuperiorum doctorum, medicos potius juratos et a civitate constitutos accersendos esse. Qui ut serio et graviter rem seriam tractent, neque intempestivis ludibriis jocisque virginis castitatem offendant, monendi sunt.

§. 102. *De stupri violenti et haud voluntarii discrimine.*

De *stupro violento* aut inscia muliere saepius sermo est.

Dicitur autem stuprum violentum id, quod injusta vi cum muliere haud infami committitur: a quo differt stuprum haud voluntarium, quod licet absque vi tamen et absque consensu libero mulieris perpetratur. Quodsi enim femina vel plane ignorat indolem et sequelas actionum, quas instituit; si ebria est aut nondum nubilis; si mente capta est, aut forte somnambulismo correpta, fraude et insidiis adgressoris corrupta; liberi arbitrii expers, stupro non voluntario vitiatur. Id variae leges pluresque auctores cum ipso stupro violento unum habent: sic Codex Justiniani (*lib.* 9, tit. 13 l. 2.) inquit: „Si ipsi raptores metu, vel „atrocitate poenae, ab hujusmodi facinore se tem„peraverint, nulli mulieri, sive volenti sive no„lenti peccandi locus relinquetur; quia hoc ipsum „*velle* mulierum, ab insidiis nequissimi hominis, „qui meditatur rapinam, inducitur. Nisi enim „eam sollicitaverit, nisi odiosis artibus circum„venerit, non faciet eam velle in tantum dedecus „sese prodere. "

Neque longe abest a stupro vi illato ea corruptio honestae puellae, quae opio aut aliis id genus pharmacis in eum statum mittitur, quo nec sui compos est nec suae spontis: unde et Grolmano adsentiendum esse arbitramus, qui facinus id

ipsum stuprum violentum appellat (*Grundtätze der criminalrechtsw.* §. 239). Vim habent alii compulsivam, quae minitationibus ac terrore puellam debilem adeo percellit, ut, etiamsi magnopere abhorreat crimen, tamen propter aequale forte crimen, quod commissurum esse adgressorem metuit, semet ii dedat (Feuerbach's *Lehrb. des peinl. rechts* §. 267 Böhmer *ad carol.* art. 119. §. 7). Hinc et patriae leges tales corruptorum insidias ergastulo damnant et carcere etiam decenni (*Pr. gesetzb.* tit. 20. §. 1048—1053). Qui nondum nubilem puellam corruperit, parem poenam subit, ac qui stuprum commiserit violentum (*Ib.* §. 1054): quo et mandatum d. 9. nov. 1815. pertinet. Nec alienae sunt bavaricae leges, quamvis stuprum solummodo non voluntarium hoc appellant (*Strasgesetzb. für das K. Bajern.* §. 377. 378).

§. 103. *De stupri violenti idonea informatione.*

Stuprum violentum non committitur nisi in femina honesta, seu ea, quae nondum prostituit, aut, si forte olim corrupta esset, vita bene acta restituit famam (Klein's *Grundf. des peinl. rechts*, §. 404). Cum meretricibus stuprum violentum nullum committitur.

Vis adhibita sola sufficere debet ad perficiendum stuprum vere violentum. Manifesto autem sufficit plurium adgressorum vis; sufficit etiam robur hominis fortis in puella nondum adulta. Quodsi vero aequales sunt utriusque, viri et feminae

vires; si hujus forte superiores; si omnino sui compos est, nec ullo modo consentit, stuprum vere violentum contingere in adulta fere nequit. Itaque et anglicae leges strictiori sensu stuprum violentum sumunt (Blackstone's *Commentar. on the laws of Engl.* B. 4. ch. 15. p. 211) (1).

§. 104. *Vestigia ejus.*

Hujus stupri vere violenti in corpore feminae signa investigare atque testari, a medicis publicis aut obstetricibus etiam juratis exigitur. Id scrutinium si protinus ut vitiata est, instituitur, parum habet difficultatis: namque partium contusarum, quassatarum, laniatarum dolores, tumores, sanguinis profusiones abunde testantur vim illatam, maxime in puellis nondum adultis. Diutius post commissum scelus paullo plus negotii facessit. Sed remanent tamen saepe rupturae partium, ingrediendi difficultas, urinae retentio, alvi obstipatio et diuturna alia mala.

§. 105. *Concipere possit, cui stuprum vi illatum sit.*

Posse concipere feminam violenter stupratam, aegerrime conceditur quanquam haud abnuerim in stupro haud voluntario conceptionem contingere

---

(1) *Our english law does not entertain quite such sublime ideas of the honour of either sex, as to lay the blame of a mutual fault upon one of the transgressors only.*

posse. Etenim persuasum habemus, sine mulieris voluptate conceptionem fieri nequire: illa tamen voluptas coacta esse potest, ut femina, vel vi, vel insidiis, vel haustibus inebriantibus atque narcoticis eo perducta libidinem omnino denique sentiat. Quam si experta mulier prohibere nequit, quid a puella eorum sensuum rudi expectandum? Varietates etiam multas habet is libidinis sensus, ut et in lipothymia possit minor esse atque ejusmodi, ut postea femina ejus non meminerit (Albers *in* Roose's *Medic. miscellen*, p. 129—137).

§. 106. *De consummatione stupri.*

Consummatum requirunt leges stuprum, quo complectuntur tum intrusionem penis, tum seminis emissionem (*Feuerbach* l. c. §. 268). Neque tamen desunt, qui rectius pudicitiae corruptionem solam vimque illatam puniunt, etiamsi seminis ejaculatio in muliebres partes non contingerit. Ita carolinus codex crimen honestatis virginalis aut matronalis contaminatae irrogat in adgressorem (*Carol.* art 119) et patriae summum judicium in atroci ejusmodi flagitio similiter sensit (Kleins *Annal.* B. 10, p. 197).

CAP. II.

DE JURE CONJUGUM.

§. 107. *Matrimonii finis quomodo frustretur.*

Matrimonium contrahitur, ut coitus legitimus sit et soboles procreetur. Fine igitur frustrantur, qui cum conjuge rem veneream celebrare nequeunt aut nullam progeniei spem habent. Itaque et impotentia mariti, et uxoris ea indoles, ut vel coitui celebrando vel liberis gignendis impar sit, matrimonium rumpunt (1). Querelae etiam existunt de nimia alterutrius conjugis salacitate. Medicorum autem publicorum est, caussas eas divortii indagare et vel testimoniis firmare vel negare.

A. Impotentia virilis.

§. 108. *Differentia ejus.*

Primum igitur mariti *impotentiae* arguuntur, aut viri ipsi praetendunt id vitium, ut stupri commissi suspicionem a se devolvant. Est autem impotentia duplex: sive coitum celebrare, sive liberos gignere prohibet.

Qui coitum celebrare nequit, vel omnino vi ea

---

(1) » Canonicae leges, si ante carnalem copulam » impossibilitas coëundi deprehensa fuerit, liberum » faciunt mulieri, alterum virum sumere. « (Can. *quod autem* 27, 9, 2).

caret, vel respectu duntaxat conjugis, vel ad tempus tantummodo. Haec ultima impotentiae species, morbo forte aut senio producta, matrimonium nunquam solvit. Idem de hoc vitio valet, quod de furore conjugis Ulpianus monet: „ Quid tam humanum est, quam fortuitis casibus mulieris maritum vel uxorem viri participem esse? " (*Digest*. lib. 24. tit. 3, l. 22).

Saepius contingit, ut fastidio, ira aut aliis caussis frigida sit Venus respectu mulieris, quae satis vegeta est, si cum concubinis aut puellis res habetur: quod jam et Stoici et Diocles Carystius observarunt (Plutarch. *Phys. philos. decret.* 5, 9. 13).

Vi ea carent penitus, qui vel frigidae sunt indolis, vel virtutem generandi, stupro manibus commisso, aut blennorrhoea diuturna, aut medicamentis (camfora praesertim et coffeae potu nimio) infirmarunt. Deinde huc pertinent vitia organorum sperma virile generantium: testium durities ac destructio in sarcocele, degeneratio in pultem (Ehrlichs *Beob.* 202), aut consumtio ope absorbentium vasorum (Larrey's *Denkwürdigk.* p. 167): herniae scrotalis cum castratione prava operatio (Frank's *Syst. der med. pol.* 1. 411): vesicularum seminalium aut ductuum deferentium durities, calculi, paralysis.

§. 109. *Castrati an vere impotentes? Crypsorchides?*

Huc pertinet quaestio duplex: an castrati nimirum vere impotentes, sint? an impotentes quorum testes in abdomine latent?

Castratos romani jureconsulti probe distinguunt a *spadonibus*, hac voce generatim sumta pro eo vitio, quod generandi facultatem imminuisse videtur. Iis etiam adnumerarunt *thlibias* dictos et *thlasias*, seu eos, qui attritu et equitatione, ut Scythae Hippocratis, effeminati sunt (*Digest.* lib. 50, tit. 16, l. 128). Hi matrimonium inire, adoptare, posthumumque heredem scribere poterant (*Digest.* lib. 1, tit. 7, l. 2. lib. 23, tit. 3, l. 39, lib. 38, tit. 2, l. 6). Sed castrati ipsi generare non posse credebantur: unde nec matrimonio, nec heredi rogando pares erant.

Plura docuerunt exempla, non solos spadones sed ipsos etiam castratos concubitui aptos esse, etiamsi hi foecundare feminam nequeant. Namque pruritum et erectionem patiuntur, sive id liquori prostatae, sive vesicularum seminalium forte vi secernenti tribuendum sit; unde libidinosae mulieres eunuchorum amplexus amare dicuntur.

Latitantes in abdomine testes ad coitum etiam foecundum aptitudinem haud impediunt, maxime si alter tantum delituerit. Eos monorchidas jus romanum nec a militaribus stipendiis exauctorandos esse censuit, quando et duces Sylla ac Cotta memorantur eo habitu fuisse naturae (*Digest.* lib. 49,

tit. 16, l. 4). Zacchias hominis meminit, dextrum duntaxat testem habentis, cui tamen duplicata vasa seminalia adjuncta essent (*Quaest. med. leg.* lib. 2, tit. 3. qu. 7). Itaque, si testis alter vel uterque in scroto deficit, tantum abest, ut inde impotentem hominem declaremus, ut potius ex aliis signis, capacem aut imparem esse rebus venereis, colligere debeas. Si latent in abdomine, interdum major etiam vis generandi adest.

§. 110. *Caussae coitus haud efficacis.*

Qui coitui celebrando apti sunt, idcirco haud semper impraegnare feminas possunt. Cujus impotentiae difficillimum est scrutinium. Namque in orbitate matrimonii explicanda prima est quaestio, uter conjugum sterilitatis aut impotentiae arguendus sit? Uterque forte capax, sed vel praecipitat alter opus, quod uno eodemque temporis puncto absolvendum est, si conceptioni student; vel penem nimis longum rigidumque maritus solet ita adigere, ut liquor prolificus magis versus latera uteri ejiciatur (Thedens *Neue bemerk.* 2, p. 264); vel nimia libidine procax mulier perdit id, quod sobolem procreaturum esset, repetitis coitibus. Haec vero eruere prohibet saepe honestatis sensus.

§. 111. *Continuatio.*

Solent nonnunquam semen ipsum inertiae aut tenuitatis accusare, quod, etiamsi conceditur, cognosci tamen nequit.

Id vero haud sine veritatis specie est, seminis inertis ejaculationem saepe nimis debilem atque propinquam esse, ut vel incipientem erectionem sequatur. Solet id vitium eos infestare, qui manibus stuprum commiserunt, aut qui saepius noctu polluuntur.

Huc etiam pertinent hypospadiei, i. e., ii, qui penem haud rite foratum habent, cujus vitii exempla et Morgagnius (*De sed. et causs. morb.* Ep. 46, 8) et nos supra (§. 26) attulimus. Quanquam spermate foecundo non careant, emittere tamen id rite haud facile possunt. Extant tamen exempla, ubi et his feminae impraegnatae fuerunt. Namque vulgaris membri virilis immissio in vaginam nonnunquam superflua esse ad foecundationem videtur, cum, si modo bene mixtus ac temperatus est is liquor, stimulum quoque in remotiora loca propagare potest (*Phys.* §. 528).

Hinc brevitas penis fere nunquam per se impotentiam signat: nec ipsa curvitas, quam jam Diocles Carystius cum Stoicis accusarunt (Plutarch. *Phys. philos. decret.* 5, 9. 13) quamque ex aneurysmate arteriae pudendae summus Albinus ortam vidit (*Annot. acad.* lib. 3, c. 5). Nec phimosis aut paraphimosis per se impotentiam efficiunt, cum ferramentis curanda sint ejusmodi vitia. Nec calculus vesicae, quanquam in coitu dolores saepe producat: nec herniae, nisi testes simul adfecti sint.

§. 112. *Continuatio.*

Rarae sunt eaeque verae caussae impotentiae urethrae ea coarctatio, ut incrassatae ejus tunicae secum fere coalescant, eoque sperma ejiciendum iterum in vesicam reprimant (Petit. *In mem. de l'ac. de chirurg.* 1. 434). Hanc, blennorrhoeae diuturnae sequelam, alibi jam perstrinximus (*Path. spec.* §. 639). Ex blennorrhoea quondam superfuit angustia ductuum excretoriorum et *strigosa* indoles vesicularum seminalium (Morgagni *De sed. et causs. morb.* Ep. 44. n. 7). Alibi (Ep. 46, n. 5. 6) idem clarissimus auctor memorat scirrhum vesicularum seminalium impotentiae caussam.

Paullo frequentior caussa est tumor prostatae, quo ductus excretorii vesicularum seminalium, ipsaeque vesiculae comprimuntur et denique obliterantur; quem effectum nescio an quis Herholdtio melius descripserit (Arnemanns *Magaz. der wundarzneyk.* vol. 2. p. 101—125).

§. 113. *Quid medici sit in hoc examine.*

Itaque medicus publicus de impotentia virili judicaturus primum aetatem hominis, vitae genus et morbos praegressos scrutatur, ut inde caussas impotentiae vel verae vel simulatae eruat. Senex enim septuagenarius naturaliter fere haud aptus est ad concubitum, quanquam vegetae senectae atque etiam foecundae plura exstant exempla.

Dein necesse est et physicas caussas et morales, quae hujus omnino matrimonii foecunditatem im-

pediunt, investigare. Interrogandi sunt mores utriusque conjugis: examinanda ipsa thori arcana, alter forte praecurrat alterum, an eodem temporis puncto colliquescant.

§. 114. *Continuatio.*

Uxoris examen si nihil caussarum prodiderit, ad maritum conversus medicus interrogationem impotentiae virilis instituet. Neque eo impudentiae unquam patria judicia processerunt, ut, gallicorum more, in consessu publico lascivire cum scortis hominem impotentiae accusatum juberent: neque medicum decet, praeter inspectionem membri virilis, titillatione libidinem suscitare: neque laudandum consilium Wirtembergicorum magistratuum, qui chirurgo suadent cum suspectu in eodem cubiculo jacere, ut, erectionem hic patiatur, interroget (Elvert: *die unzulässigkeit ärztlicher entscheidungen über mänliches vermögen.* Tübing. 1808).

Post penis testiumque examen, inquirendum est in partium finitimarum indolem; quaerendum, urina intercipiatur, quo facto cathetere aut cereolis explorandae sunt et urethrae et prostatae ipsiusque vesicae indoles: per anum etiam prostatae tumor investigandus.

Nonnullae caussae internae et rarae sunt et abditae. Itaque medicus nequit, nisi probabili conjectura consequi vel impotentiam vel vim generandi.

B. Sterilitas feminarum.

§. 115. *Differentia ejus.*

In femina pariter distinguenda sunt concubitus obstacula, ipsaque invalentia concipiendi. Illa dum adsunt, hanc necessario adjunctam habent. Ubi sterilitas sine coitus impedimentis adest, difficillimum est scrutinium caussarum. Saepius quoque nullo modo erui hae possunt.

§. 116. *Obstacula coitus.*

Obstaculorum examen ab externis partibus incipiendum est. Atresia vulvae (*Path. gen.* §. 102), si duntaxat hymenis crassitiem insolitam aut clausam fere indolem complectitur, nequaquam coitus obstaculum insuperabile habenda est: quippe vel robustiore mentula vel scalpello ipso chirurgi aperiri claustrum id potest. Interest scire, menstrua fluxerint: quod dum factum est, spem concipimus, arctam aditus indolem vinci posse. Quodsi vero nunquam sanguinis cursus menstruus responderit, si ne minimum quidem aditus foramen animadvertitur; metuenda est prava conformatio partium internarum.

Huc pertinet maxime confluxus intestini recti cum vagina, in casu a Burnsio Glasgoensi observato (*Edinb. med. and surg. journ.* 1805. *Apr.* p. 137) et maxime memorabilis idem coalitus, licet intestinum rectum insuper peculiari ore patesceret (Huxham. *Opp.* vol. 3, p. 8. s.). Conceptionem

quidem haud impediverat id vitium, sed cum vaginae orificium paullo infra umbilicum esset, cum supra id intestina confluerent, taedium ingens inde marito infestum esse debuit.

Saepius idem vitium ex fistula ani aut ulceribus uteri vaginaeque existere visum est (Stör. *Ann. med.* 2, *p.* 204. Stockhausen *Diss. de aedoeopsophia.* Hal. 1795).

§. 117. *Continuatio.*

Vaginae sola strictura, etiamsi arctissima fuerit, per se coitus obstaculum haud est insuperabile. Etenim quamvis penis adigi altius nequeat, foecundatio tamen contingere potest: ipsaeque angustiae interdum in partu egregie dilatantur (*Hist. de l'ac. de Paris*, 1712. p. 48. 1748, p. 83).

Quodsi vero cum arctissima vagina nec uterus nec ovaria evoluta sunt, vitium id in viva femina, nisi e coitus fastidio, haud cognoscendum, amplexus venereos quidem haud impedit, conceptioni vero prorsus adversarium est (Morgagni *De sed. et causs. morb. ep.* 46. n. 21). Nonnunquam cum parvitate partium externarum arctissimoque aut nullo ad vaginam aditu nullus adest uterus; cujus rei memorabilem casum refert Thedenius (*Neue bemerk.* 2. p. 265). Matrimonio lusibusque venereis apta erat mulier, neque sine libidine: sed conceptionem nunquam contigisse nemo mirabitur.

§. 118. *Continuatio.*

Sunt in vagina vitia, quae coitum minus gratum aut fastidiosum faciunt, adeoque ni foecundi-

tati obsint, contraria tamen sunt mutuae voluptati, in conjugio quaesitae.

Satis vulgaris est leucorrhoeae muliebris foeditas, qua non modo ipsae partes muliebres laxantur nimis, roduntur ac excoriantur, sed mentula ipsa infestatur. Huc pertinent ulcera vaginae; haemorrhoïdes ad eam partem conversae, quibus varices dolorem cientes efficiuntur; hernia vaginae; prolapsus ejus et uteri; inversio et retroversio.

§. 119. *Sterilitatis caussae altiores.*

Jam altiora sunt impedimenta indaganda: nunquam exploratio ipsa omittenda, quam jam Hippocratici auctores suadent (Hipp. *De steril.* p. 676). Vulgatissimum est ovariorum id vitium, quod in hydatidosa aut alia degeneratione versatur; cognoscendum e signis alibi enumeratis (*Path. spec.* §. 603. 604). Uterus conflictatur interdum polypis, sarcomate aut carcinomate: quae caussae sterilitatis Erasistrato jam innotuerunt (Plutarch. *Phys. philos. decr.* 5, 9). Tubae denique Fallopianae accusandae sunt, dum concretae cum ovariis aut imperviae sunt (Morgagni *De sed. et causs. morb.* ep. 26, n. 13, ep. 45 n. 23—26).

Quae vitia ut in viva aegerrime cognoscuntur, ita foecundationi impedimenta opponunt insuperabilia, coitui non item.

§. 120. *Continuatio.*

Dum nullum eorum obstaculorum probabile habemus, saepe tota feminae constitutio arguenda est. Nimis tenera, ad nervorum distensiones prona dispositio conturbat in concubitu ipso omnem nervorum compagem, ut nulla sequatur conceptio. Nimia Veneris frequentia, ut in prostibulis accidit, sterilitatem producit, quod oestrus repetitus turgorem sanguinis in ovariis tubisque continuum adeoque faciliorem efficit coalitum.

Maxime vero et in muliebri corpore circumspicienda est ratio partium ad mariti partes, cum, quae sterilis esset in priori, satis foecunda interdum sit in posteriori conjugio.

CAP. III.

DE ERUENDA GRAVIDITATE.

§. 121. *De occultatione graviditatis.*

Artis peritorum scrutinium exigitur vel in occultata graviditate puellarum vitiatarum, vel in simulata etiam impraegnatione scortorum, viduarum aut mulierum capitis damnatarum, quae supplicium prolataturae sunt.

Occulere solent graviditatem, quae e lapsu virginitatis ignominiam metuunt, labe quadam ac macula non se solas sed totam familiam adficientem. Earum forte rerum rudes non desperant, vel

abortionem se passuras, vel clandestinum etiam partum edituras esse. Aliae plane nesciunt, amorum illicitorum eos esse fructus, se ex unico forte coitu concepisse (§. 57).

Occultatio graviditatis ut vitetur, leges patriae studiose sanxerunt (*Pr. Gesetzb.* tit. 20 §. 889). Plectunt etiam inficiationem (Ib. §. 933): neque tamen per se hanc dissimulationem mulctandam esse, doctores concedunt (Kleins *Grundsätze des peinl. rechts*, §. 351. Kleins *Archiv. des criminalr.* vol. 6. P. 2, p. 63). Imputatur tamen, cum conamen infantem occidendi adjunctum est, aut culpa matris graviditatem negantis foetus perit.

§. 122. *Examen signorum.*

Impregnationis praegressae signa primis mensibus ambigua sunt.

Necessaria tamen est primo partium genitalium examen. Nymphae internae primis mensibus turgidiores esse et rubicundiores consuescunt: in media graviditate et hae et externae laxiores sunt: iterum magis turgescunt versus finem: nonnunquam varices adsunt et aquosi tumores. Hymen si superest, impraegnationem valde dubiam reddit. Vagina solet ad tertium aut quartum usque mensem brevior, plicisque haud exiguis, prolapsum nonnunquam mentientibus insignis esse. Post quartum mensem, dum uterus magis ascendit (*Phys.* . 545), vagina in longitudinem magis pansa plicas amittit; nisi laxior justo fabrica eas retinuerit. Est etiam vagina gravidae magis lubrica, muco

nonnunquam adeo abundans, proinde ac si leucorrhoeam pateretur.

Tum uterus ipse studiose pervestigandus est, stante femina atque jacente: interna exploratione cum externa comparata. In primis graviditatis mensibus cervix uteri paullo propior est vaginae, orificium profundiorem habet situm, quem tamen et in virginibus, quibus menses intercepti sunt, nonnunquam obtinet (*Phys.* §. 542), in primiparis orificii facies, quae antea rimam transversalem sistebat, jam ostiolum lenticulare subrotundum repraesentat: sed, si jam pluries peperint, orificium infundibuli speciem exhibet, ambitu salebroso; versus medium gestationis tempus laevam magis spectat: labium utrumque sibi indies magis aequale fit. Cervix uteri ad mediam usque graviditatem turgidior atque mollior est, magisque conica fit. Cum jam foetus etiam motus tangantur, diagnosis facilior est et certior a media inde gestatione. Orificium magis ascendit, plane subrotundum est, ni praegressis partibus plus minusve laceratum fuerit. In his etiam quandoque sponte sua aperitur, ut digiti apice possis ovi membranam externam attingere. Jam per uteri parietes magis attenuatos atque calidiores infans ejusque partes tactu explorantur (*Phys.* §. 546).

§. 123. *Continuatio.*

Dein ad mammas veniendum est, utpote quarum indoles uteri mutationes sequi solet. Primis mensibus difficillimum est scrutinium, maxime si

prius eas nondum exploraveris. Solent tamen leves sentire punctiones: turgescere incipiunt mammae, papillae magis prominere, area etiam saturius rubere. A vigesima inde hebdomade serosus liquor secernitur, cujus vestigia interdum in indusiis repereris, aut quem facile expresseris (*Phys.* §. 544). Vasa interdum secernentia turgida manifesto conspiciuntur.

His accedunt indicia ex abdominis ambitu petenda. Primis mensibus regio hypogastrica tantum abest ut intumescat, ut potius, utero magis descendente, collapsa aut contracta videatur. A tertio inde aut quarto mense abdomen intensius turgidum uterum gravidum jam tangendum offert. Is tumor increscit, ut septimo etiam mense paullo supra umbilicum fundum uteri deprehenderis. Fovea umbilici magis obliteratur, ut tandem colliculum repraesentet, regio epigastrica etiam et praecordia magis promineant. Tandem mense decimo medio uterus depressus praecordia libera mittit, tumor imam abdominis regionem occupat. Ei tumori, cum et ab hydropica colluvie et aliis caussis existere possit, nunquam nimis fidendum; sed curiose comparandae sunt orificii uterini mammarumque mutationes.

§. 124. *Continuatio.*

Denique exploranda reliqua impraegnationis indicia. Menstruorum suppressio vulgatissima est: ideoque studiose interroganda est femina, quonam tempore ab eo sanguinis cursu primum defecta sit: quanquam haud pauca exstent exempla ejus cursus

per totam gestationem pergentis aut nonnisi in gravidis obvii.

In iis, quae primum gestant foetum, ventriculus mox post menstruorum interceptionem turbatur; fastidiunt carnes; jejunae vomituriunt; appetunt saepe insueta. Nervorum organicorum sensus perturbatur, unde iracundiores, tristiores etiam evadunt. Accedunt post mediam graviditatem incommoda ex uteri tumidi pressione in vicinas partes: lassitudo, ingressus difficilis, interdum et varices et oedemata pedum: decubitus molestus: spirandi difficultas: urina intercepta aut, versus finem inprimis, frequens micturitio (*Phys.* §. 546).

§. 125. *Continuatio.*

Quae indicia omnia simul sumta graviditatem quidem certissimam reddunt. Primis tamen mensibus ambiguum semper est judicium, etiamsi ex ipsa uteri exploratione petatur. Itaque differenda est scrutinii repetitio in quartum aut quintum mensem, ut cum mutatione orificii atque cervicis motus simul infantis deprehendas.

Signa hydropis uterum infestantis (*Path. spec.* §. 599) probe distinguenda sunt a graviditate, quam interdum is morbus mentitur.

CAP. IV.

DE PROBANDO PUERPERIO PRAEGRESSO.

§. 126. *Signa recens praegressi puerperii.*

Saepe oritur quaestio de partu praegresso, quam partim jam supra (§. 32) tractavimus. Facilius ea solvitur, quo recentior est femina a partu: difficillime, si temporis spatio luugo interposito examen instituitur.

Protinus ut femina peperit, lochia effluunt, qui sanguinis fluxus per sexdecim aut viginti etiam dies continuans peculiarem spirat odorem, quem et sudores puerperae diffundunt. Is indicium praebet haud spernendum. Nymphae solent esse tumidae, nonnunquam excoriatae aut vulneratae aut varicibus obsessae. Perinaei mensura et vestigia lacerationum adjuvant examen. Clitoris etiam, si diutius caput infantis premeret pelvis exitum, adeo turget sanguine, ut plicae supersint. Vagina insigniter pansa est, laxa, plicis destituta, sanguinem lochiorum stillat. Uteri orificium magis versus os sacrum spectans, paullulum apertum rimae formam sensim adipiscitur: labiis vel laceratis vel alio modo a virginea forma recedentibus. Cervix uteri calidior est, turgidior, violentiae, quam passa esset, vestigia retinet. Uteri ipsius moles per triginta dies major est quam in iis, qui nondum pepererunt: dein ad pristinam parvitatem redit.

Pelvim etiam metiri consilii est. Cujus forma si cetero normalis, mensura in promtu est, aberrationes igitur facilius deteguntur. Ossis coccygis mobilitas exploranda, quae brevi post partum adesse solet. Idem valet de ligamentis sacro-tuberosis et sacro-spinosis facile cedentibus.

Tum abdomen inspiciendum et contrectandum. Si laxa sunt integumenta, si rugas contraxerunt, accedentibus reliquis indiciis certioribus, partum praegressum persuasum habemus.

Ad mammas veniendum est. Quae si turgent atque durescunt, glandulis simul axillaribus tumentibus, si vasa turgescunt, si lac effluit e pressis papillis prominulis; dubium nullum superest, feminam peperisse.

Simul denique in aegritudinis genus, qua mulier laborat, inquirendum est. Quod si alienum fingitur ab eo statu, studiosum instituendum est scrutinium, quod fallere nequit, si genitalia rite indagaveris.

§. 127. *De eruendis signis diutius praegressi.*

Quodsi diutius jam, ante plures nimirum septimanas, imo menses, partus contigerit, multo difficilius fit indicium. Violatam quidem esse feminam ex hymenis absentia cognoscimus, rarissimis exceptionibus (§. 99). Uterus tamen in pristinam molem contractus, vagina arctata plicaeque restitutae saepissime perturbant judicium.

Abdominis rugae nonnunquam desunt post primum partum, aut in femina, quae abdomine naturaliter turgido gaudet. Itaque suspendenda est sententia.

Sect. IV.

De jure aegrotorum.

CAP. I.

DE MORBIS SIMULATIS.

§. 128. *Difficultas officii.*

Qui morbum simulant, vel misericordiam ciere, vel hominum animos advertere vel etiam eximi a stipendiis militaribus capiunt aut aliis oneribus publicis a poenis etiam vel capitalibus, vel ergastulo. Magistratuum jussu medicus publicus igitur diagnosin morborum adhibet, ut fraudem detegat.

Quod officium quantas saepe habeat difficultates, brevibus dici vix potest. Vafrities enim tanta interdum est nequissimorum hominum, ut artibus pravis etiam providum medicum circumveniant Testimonio sit puella guestphalica, quae, inedia sexenni fere ficta, decepit ante hos septemdecim annos non paganos solum, sed cultos etiam homines (Vezin *in Kleins archiv. des criminalr.* vol. 3. P. 2. p. 120).

§. 129. *Qui morbi facillime praetendantur.*

Facillime simulantur morbi, quorum signa necessaria et pathognomonica, quod haud sub sensus medici cadunt, examen ejus effugiunt. Namque si dolores, sensuum defectus aut mentis etiam morbi finguntur, pathognomonica earum aegritudinum signa medici examen haud admittunt. Sed alia, et ἐπιγενόμενα quidem phaenomena lucem eam ministrant, quam ex ipsis pathognomonicis frustra exspectaveris. Saepe quoque experimenta necessaria sunt, a quibus, inscio plane homine suspecto, institutis, ni et vaferrimus fuerit et ipsa doctrina medica imbutus sibi cavere plane nequit.

§. 130. *De doloribus simulatis.*

Dolores igitur primum, quamvis sensus organici adfectiones, questu quidem aegroti protinus cognoscuntur. Sed medicus fraudem dispulsurus circumspiciat sequelas atque effectus dolorum atrociorum, tum in vasorum systemate, tum in aliis functionibus. Cum vehementissimus quisque dolor pulsum concitare soleat, functionesque sensuum, praesertim internorum turbare, fraudem suspicamur, dum pulsus placidissimus est somnusque quietus. Dolores a calculis vesicae derivati ficti sunt, si urinae fluxus nullo modo interceptus est, neque is humor alienus a sana est indole. Colici dolores ficti sunt, si alvus naturaliter redditur, neque quod

expellitur, a naturali statu recedit; si ciborum appetentia et digestio haud turbantur.

§. 131. *De sensuum defectu ficto.*

Sensuum defectus vel faciliores sunt exploratu vel difficiliores. Coecitas haud facile fallere medicum potest, cum, si vera adfuerit, vel organica vitia adsint, vel nervus opticus ita adfectus sit, ut pupilla etiam haud moveatur. Surditas vero, cum organa auditus sensus fugiant, a callidis hominibus hactenus simulatur, ut vel prudentes etiam medici decipiantur. Necesse est, aut eos improviso terrore percellere aut iis suggerere, quae haud expectato gaudio moestitiave conturbatura sunt.

Solent milites segnes, qui militiam in agmine et proelia pavescunt, resolutos fingere pedes. Hos adoriuntur medici castrenses asae foetidae cum arnicae floribus infuso, methodo nauseam continuam excitante et moxa. Quam curationem adeo abhorrent, ut agmen potius sequantur.

Lipothymiae et syncoptici adfectus solent et faciei habitum deturpare et pulsum vel plane intercipere vel exiguum reddere atque irregularem. Quodsi igitur, qui syncopen fingit, sueto faciei rubore pulsuque gaudet naturali; si praesertim, protinus ut haud exspectata narrantur, percellitur, persuasum habemus, fraudulenter simulari adfectionem. Et in his et in soporosis aut aliis adfectibus utiliter saepe ingrata adhibentur incitamenta: emplastra vesicatoria, electricae scintillae e lagena mis-

sae, moxa, radix armoraciae tusa. Candens tamen ferrum admovere crudelius justo est.

§. 132. *De epilepsiae simulatione.*

Epilepsia solet non raro praetendi. Et licet nervorum distensiones mirae simulentur, haud potest tamen impostor absentiam fingere conscientiae aut sensuum abolitionem. Itaque si teterrime convulsus acus tamen aut moxam sentit, si oculos habet perpetuo clausos, nec immobilem pupillam, si errhinis nares moventur, suspicio nascitur, fictam esse aegritudinem.

Similiter judicandum de aliis id genus convulsionibus.

§. 133. *De sanguinis profusionibus.*

Si sanguinis forte aliorumve humorum profusiones finguntur, virium ratio illaesa post longiorem fluxuum moram fraudem revelat. Solent enim peregrinum cruorem subdere ac pro suo vendere.

Qui plebis snperstitionem, egestis acubus aut aliis rebus plane peregrinis, aut ficta daemonis cohabitatione decipiunt, medicos rationis suae recte compotes fallere nequeunt. Daemoniaci vel impostores sunt vel melancholici.

CAP. II.

DE MORBIS DISSIMULATIS.

§. 134. *Quando morbi dissimulentur.*

Dissimulantur morbi, tum ob infamiam eorum, tum ut matrimonium contrahatur, emolumentaque obtineantur. In qua dissimulatione plurimum saepius dandum inscitiae aut negligentiae, multum tamen et nequitiae tribuendum et calliditati.

Medici publici est, si forte ob solvendum matrimonium vel alias caussas suspicio de morbo dissimulato nascitur, omnia signa aegritudinis etiam occultae noscere eaque in homine suspecto ita investigare, ut nec a repetitione examinis nec ab experimentis abstineat: veritatis gratia eruendae.

§. 135. *Syphilis frequentissime celatur.*

Eorum morborum frequentissimus fere est syphilis, cujus variae formae hactenus saepe latent, ut sagacitatem exigant singularem.

Generatim quidem falluntur, qui vel a diuturna mora et pervicacia symptomatum, vel ex hydrargyri usu, signa syphilidis petunt.

§. 136. *De blennorrhoea virili dignoscenda.*

Prodroma syphilidis symptomata in viris, etiamsi quandoque dissimulentur, obvia tamen ceteris

sunt. Ardores inter mingendum vehementes et erectio penis frequens notas sistunt, quibus facile blennorrhoea virulenta ab aliis, scrofulosa nimirum, arthritica aut aliis discernitur (*Path. spec.* §. 637). Curationis genus minoris est momenti; siquidem, Schwediauero teste (*Von der lusts.* 1. p. 67), et blennorrhoea virulentae sponte sua naturaeque ope consanescere possunt, et in aliis ejusmodi fluxibus similia saepe requiruntur remedia ac in syphilitica.

Difficilius judicium est de blennorrhoea secundaria, ortane sit ex infectione praegressa an e caussis debilitantibus. Quodsi membrum virile semper est flaccidum, si nunquam erigitur, si liquor effluens albumini similis titillationis sensum solum in exitu urethrae efficit, nullum vero ardorem, si nulli adsunt dolores partium vicinarum, potest insons esse, quanquam et hic non raro praegressas blennorrhoeas primarias virulentas sequatur.

Quodsi vero dolores aut punctiones in perinaeo sentiuntur, maxime dum mingitur, aut dum equo curruque vehitur aeger, aut dum coitum celebrat; si liquor emanans gravem spirat odorem; si effluxus cum sensu fervidae aquae ex bulbo profluentis junctus est; si mictus intercipitur, nec tamen cathetere obstaculum in urethra ipsa sed in collo vesicae deprehenditur, metus est prostatae tumorem (*Path. spec.* §. 640), blennorrhoeae virulentae vix non semper posthumum, accusandum esse. Exploratio certior fit digito per anum immisso.

Si blennorrhoea secundaria humorem eliminat

purulentum, si dolores adsunt in urethra pulsantes aut rodentes, cereolo et cathetere exasperati, dubitari fere nequit, eam ulcusculis syphiliticis urethrae ortum debere.

§. 137. *De blennorrhoea muliebri.*

In mulieribus multo magis ardua est syphiliticae et insontis blennorrhoeae divisio. Namque nec acrimonia, nec foetor laticis effluentis, nec dolores ardentes aut adrosiones partium, nec menstruorum fluxus pergens, nec quod noctu cesset, insontem a syphilitica blennorrhoea muliebri distinguere possunt (*Path. spec.* §. 436). Itaque ni accesserit confessio mulieris, ni ulcuscula semet adjungant, quorum syphiliticam indolem haud facile ignoraveris, ambiguum semper manet judicium.

§. 138. *De ulceribus venereis.*

Ulcerum venereorum facilis est diagnosis. Orae durae et callosae, fundus lardaceus, sanies effusa quaqua fluit, similia ulcuscula et excoriationes destructis partibus producens, optime dilucidant naturam eorum ulcerum. Idem valet et de carie ac exostosibus, si modo in ulcera manifesta transeunt (*Path. spec.* §. 641).

§. 139. *De exanthematibus syphiliticis.*

Exanthematum, ut ingens est varietas, ita judicium difficillimum; ni omnem omnino decursum, modum eruptionis et symptomata comitantia rite indagaveris.

Lichenes, leprae, psoriases syphiliticae, faciem protinus occupantes, saturiorem habent colorem, magis fuscum: calore emendantur, frigore magis gliscunt. Abeunt in ulcera, quorum ingenium syphiliticum manifestum est. Intertrigo perinaei et ani crustas gignit albidas, quales in angina syphilitica existunt. Maxime vero in aliis exanthematibus diuturnis monendum, si variant cum doloribus ossium et tumoribus duris, infectionem syphiliticam suspici debere.

§. 140. *De aliis cutis turpitudinibus dissimulatis.*

Impetigo, scabies, pityriasis, porrigo, foedaque alia exanthemata, quamvis saepius dissimulentur, haud diu tamen latere possunt. Repulsa forte aut siccata, ut delitescant, damna plurima corpori inferunt.

CAP. III.

DE MENTIS AEGRITUDINIBUS.

§. 141. *Quomodo id examen et cur medicis committatur.*

Quaestiones de sanitate mentis in foro saepissime occurrunt, tum ut de libero arbitrio constet, tum ut facultas peculium administrandi eruantur, tum denique ut veniam amentiae reus impetret.

Eas quaestiones solvendas medico publico ju-

dex proponit, quia ad nullum alium civem auctoritate publica imbutum demandari id potest officium, tum etiam quia adeo arcte junctum est animi examen cum corporis investigatione, ut idoneum videatur medici publici munus, animi morbis eruendis.

Magnopere tamen optandum esset, medici publici majore gauderent animi scientia, quam sibi comparaturi sunt proprio potius studio quam in scholis metaphysicis.

§. 142. *Medii aut neutri status.*

Mentis autem aegritudines, quas jam alibi (*Path. gen.* §. 287. *Path. spec.* §. 555) perstrinximus, id omnes commune habent, ut plenam sui conscientiam tollant atque libertatem. Itaque minores adsunt gradus, quos neutri statui adscripseris, fluctuanti, ut diximus (*Path. spec.* §. 554), conscientiae tribuendi aut libertati neque plenae, neque prorsus abolitae. Dicimus (*Path. gen.* §. 163) animi perturbationes propiores esse ab ea impotentia: quam tamen cum lubitu suo incurrat homo, haudquaquam necessariam esse, neque aegritudinibus adnumerandam, patet.

Par est ebrietatis ratio, quae, quanquam conscientiam tollit et libertatem, sponte tamen contrahitur, ni forte occulto potionis vitio ebrietas acciderit. Itaque vulgo amentiae veniam ebrius haud obtinet, etiamsi quandoque absque omni culpa in id vitium incurrat.

§. 143. *Quid leges sanxerint.*

Leges pleraeque nec crimen imputandum esse mente captis nec hominum ratione praeditorum juribus gaudere posse statuunt. Sic jam romanae leges (*Digest.* lib. 9. tit. 2. l. 5. §. 2.) „ Quaerimus, „ si furiosus damnum dederit, an legis Aquiliae „ actio sit? Et Pegasus negavit: quae enim in eo „ culpa sit, cum suae mentis non sit? Et hoc est „ verissimum. Cessabit igitur Aquilia actio, quem„ admodum si quadrupes damnum dederit. “ Ita codex carolinus (*Art.* 179) mitigandam censet esse poenam, si sensuum suorum compos non fuerit reus (Jemandt. *Der wissentlich seiner sinn nit hett*), ubi ad doctrinae peritos confugiendum esse jubet, qui animi statum explorent. Simillimo modo et patriae leges sanciunt (*Allg. criminalrecht für pr. Staat.* 1. §. 280); medicos publicos decere judicium de mentis alienationibus: et alibi (§. 356): mente captos et imbecilles (*Verrükte und blödsinnige*) testes quidem esse non posse: interrogandos tamen esse in lucidis intervallis, quamvis circumspectissime.

§. 144. *Quid desideretur in iis legibus.*

In quibus quidem legibus id animadvertendum esse arbitror, haud idoneo acumine distingui varias mentis alienationes gradusque eorum, quibus libertas et conscientia vel parum, vel magis, vel prorsus tollitur. In ea autem differentia necesse est fusiorem esse, priusquam spontis suae esse homi-

nem judicaveris. Etenim limites variorum errorum, fallaciarum, vitiorum ipsarumque aegritudinum tales sunt, quales haud facile, sine interiori saltem examine, definiveris.

§. 145. *Fatuitatis et stupiditatis discrimen.*

Itaque primum de adynamia mentis (*Path. spec.* §. 555) sermo habendus est: quam et *fatuitatem* et *imbecillitatem* animi et *stupiditatem* vocant. Intercedit tamen et hic discrimen aliquod haud parvi momenti, ipso verborum significatu vindicandum.

Stupidum dicimus (*dumm*) hominem tarditate ingenii in adsequendo intelligendoque laborantem, qui attentione caret acriore, quanquam eam intendere quidem, si modo velit, in aliquam rem possit. Saepe igitur, licet tarde et haud sine negotio, recte judicat: sed cum extendere attendendi vim haud facile possit, in unam rem intentus, inconsideranter agit; incogitantiae et temeritatis puerilis fere semper arguendus. Itaque, si delictorum accusatur, culpa nunquam vacuus est, neque excusari potest, nisi vera adsit fatuitas. Quoad civile jus, peculium administrare valet, testari in rebus, quae mentis vires haud superant, testamentum denique facere.

Fatuitas vero ac imbecillitas animi in judicii omnis atque sensus communis defectu versatur, unde impubibus adnumerantur (*Allg. pr. Landr.* tit. 1. §. 29). Quanquam sensibus saepe vigeant, me-

moria etiam satis tenaces sint, rationis vis tamen nulla est in regendis adfectibus: hinc iracundia excandescentes saepe furunt; neque errore liberari aut ad se redire persuasi possunt: cum libertate plane careant. Haud irritati vero solent valde quieti, taciturni esse ac meticulosi; semper cunctari et haesitare; neque unquam prudentiam sibi adrogare, quemadmodum stupidi saepe faciunt.

Delicta ipsis haud imputantur: quamquam, si aliis damnum intulerunt, mulctatio fit bonorum atque pecuniae: si gravissima commiserunt facinora, ergastulis aut custodiis aliis coërcentur, neque capite unquam damnari possunt (*Allg. pr. Landr.* tit. 6. §. 41). Memorabile est, incendia pleraque inferri a fatuis et impuberibus (Kleins *Annal.* vol. 3. p. 7).

§. 146. *Quomodo examen instituendum.*

Medici est, in mentis imbecillitatem inquisituri, examen ita instituere, ut homo ante neque admonitus sit neque paratus. Cum enim interrogationem pavescant, saepe eo majorem ostendunt fatuitatem, quo magis nituntur eam occulere. Itaque simulet quaesitor, se forte fortuna iis occurrere, ut sermones cum ipsis habeat, quibus detegere vel diluere animi invalentiam possit (Pyl's *Beytr. samml.* 8. p. 255. s). Interrogatio incipiat necesse est ab obviis maxime et trivialibus rebus, in quibus si judicium nullum manifestatur, exploratam habemus mentis imbecillitatem. Dein sedulo inqui-

rendum est, ab infantia inde, vel morbo nata sit fatuitas, an denique per circuitus recurrat (Pyl's *Beytr. samml.* 8. p. 236). Denique in corporis statum penetrandum est, qui saepe comitari fatuitatem solet: vitanda tamen fallacia sensuum linguaeque: tarda enim ac impedita loquela, auditus etiam difficillimus suspicionem movent fatuitatis, quae tamen nulla nonnunquam est. Vultus etiam imponere potest, cui fidendum non est, nisi reliqua congruant.

§. 147. *De insaniae specie prima.*

Ad *insaniam* venimus, quam diximus (*Path. spec.* §. 555) id animi vitium, quo imagines phantasiae pro veris sensuum impulsibus habentur, unde sublata imaginationis sensuumque ratio accusanda est. Duplex igitur ejus alienationis genus est: alterum ex sensuum hebetudine, alterum ex imaginatione vehementer intenta obortum.

Quodsi sensuum torpor insaniam producit, ebrietatis exemplo et somniorum, nulla plane conscientia clara adesse solet: commutant nonnunquam homines, neque se unicam esse personam eamdemque clare cognoscunt. Imagines, quas phantasia excitat, haudquaquam constanter nec eaedem sunt sed celeriter mutantur. Nec imaginatio ipsa fortior justo est, quin debilior esse potest; sensuum tamen hebetudo prorsus demit conscientiam, quod ex comparatione sensuum superiorum, obiectivorum Kantii, conscientia nascitur (*Phys.* §. 379. 402). Hinc sensuum suorum compotes non esse (*Nicht*

bey Sinnen, nicht bey sich seyn). Germanis dicuntur. His quidem insanis imputari crimina commissa nequeunt, quod sensuum judicia vel fallacia vel adeo nulla sunt, ut comparatio nequeat institui ad conscientiam stabiliendam.

§. 148. *De lucidis intervallis.*

Memorabile est, *lucida* incidere *intervalla*, in quibus sui compos est homo. Quae si breviora sunt, saepius interpositis vesaniae accessibus, consideratione haud satis digna sunt, cum plena conscientia rectusque rationis usus non semper redeant. Si longiora sunt intervalla, accessus autem brevissimi; in iis, cum ratio prorsus redeat, delictorum imputatio omnino contingit.

Sed memoratu vel maxime dignum est, insanum, protinus ut in accessibus atrox facinus commisit, saepe statim ad se redire, quoniam hebetudo sensuum vehementia impulsuum suscitatur. Itaque, si postea sanae mentis sunt, haud sequitur, dum facinus perpetrarent, sui compotes fuisse. Unde et hi veniam amentiae merito implorare possunt (Hofbauers *Psychol. in anwendung auf rechtspflege*, p. 145).

§. 149. *De expergyscentium statu.*

Qui edormiverunt aut subito expergiscuntur, haud subito recuperant conscientiam; sed, praesertim si antea somniis turbarentur, vecordia transeunte laborant, e sensuum hebetudine explicanda (*Phys.* §. 385). Itaque, si crimen commiserint in

eo medio statu, perinde est ac si vecordes fuerint. Cujus rei exemplum clarissimum in annalibus judicariis patriae narratur (Klein's *Annalen* vol. 8. p. 9. s.).

§. 150. *De somnambulorum statu.*

Huc quoque somnambuli pertinent, in quibus cum sensuum superiorum suppressio vel hebetudo contingat, ut nec pupilla contrahatur (*Phys.* §. 391. 392); sensus organicus vicem superiorum gerit. Unde alium plane hominem esse noctivagum, alium vigilem recte praecipitur. Itaque crimen haud imputandum est, quod forte commiserint. Sed culpa peccasse patet, cum cognoscere aegritudinem suam et admonere alios, dum vigiles essent, omnino possent (Böhmer *Ad carol.* art. 179, §. 7).

Quae aegritudo si praetenditur, medici est, inquirere in signa ejus essentialia. Maxime vero sensuum perfecta suppressio aut hebetudo examinanda, quae variis incitamentis (§. 131. 132) neutiquam efficacibus atque pupillae immobilitate proditur.

Huc et trahenda esse arbitror magnetismi animalis phaenomena, quae alibi (*Phys.* §. 395. s.) exposui. Medicus publicus, de hoc statu judicium laturus liber sit ab omnibus et scholae et aetatis opinationibus, ut mendacia a veritate distinguat. Magna phaenomenorum pars vanitati tribuenda est muliebri: magna etiam vanitati medicorum. Nec tamen omnia spernenda sunt aut pro fraudibus habenda: sed ducibus doctrina et animi libertate

observanda. Quae vera sunt, optime comparantur cum noctambulismo: unde et vigili personae haud imputandum est, quidquid somnambula desipuerit. Laudavimus jam supra (§. 59) facultatis medicae Lipsiensis judicium de femina in eo statu partum elidente.

§. 151. *De altera insaniae specie.*

Alia est insaniae species, imaginationi nimis intentae tribuenda. Qui hac laborant, sensuum utique compotes sunt: memoria valent: fixas tamen habent ideas, quae vel moestos eos reddunt vel mirifice delectant. Haud repentino motu agunt, sed praeparati ac meditati: neque finis attingendi studium, neque sollertia remediorum inveniendorum, neque prudentia quaedam omnino desideratur. Est eorum animorum tanta perturbatio, ut perpetuo angantur, neque tamen adsequi possint, quid sit, quod se jugiter sollicitet angatque. Violentam appetunt actionem; scelus ipsum perpetrare student et saepe perpetrant, tanquam suae anxietatis remedium. Id sibi imperatum fuisse fatentur

His accensendi sunt fanatici, quos antiqui Romani *religiosos* vocitarunt (Gell. *Noct. att.* 4, 9). Qui, ut salvos faciant alios, eos interficiunt; aut alios interimunt, ut ad supplicium trahantur ipsi: quia vitae eos taedet aut beatitudinem anxii desiderant.

Veniam amentiae impetrare tales homines nihil est quod vetet. Et ipsae patriae leges haud ca-

pite sed carcere eos damnant (*Allg. pr. gesetzb.* tit. 20. §. 831. 832). Quodsi vero nihil adest, quod libertatem animi laesam probet, delicti poena ordinaria irroganda est (Kleins's *Ann.* 7. p. 7).

§. 152. *De exanimatione adfectibus producta et instinctu coeco.*

Nec negligenda est exanimatio illa, quam communem diximus animi perturbationum vehementiorum seu jactationum incitatarum adfectum (*Path. gen.* §. 163). In eo stupore animi agitur saepe, cujus dein poenitet, hominem. Quod cum abhorreat a libertate animi et plena conscientia, imputandum homini haud est. Si quis adgressorem graviter laeserit aut etiam confoderit, si ultus fuerit illico injuriam acceptam, a poena ordinaria liberatur ob perturbationem mentis libertati infestam.

Sic et fames mortem minitans excusat delicta, validissimo servandae vitae appetitui tribuenda. Quis non meminerit atrocissimorum facinorum, quae in lamentabili illa ἀναβάσει Gallorum e Russia perpetrata fuerunt?

Solet tamen et instinctus coecus in hypocondriacis sibi quandoque rationem hactenus subdere, ut scelera committantur, quae imputari nequeunt (Hofbauers *Psycol. in Anwend. auf rechtspfl.* p. 350).

§. 153. *De furore examinando.*

Transimus ad *furorem* ejusque vehementissimum gradum, *rabiem*. Eum dicimus (*Path. spec.* §. 555) instinctum adeo perversum, ut impulsus et propensiones nullo modo a ratione regantur nec regi possint.

Est autem difficillima profecto quaestio, quae de hac animi aberratione saepe proponitur. Etenim, cum is furor tum intellectus infirmitate tum adfectuum ferocia nitatur, propinqua certe est cognatio iracundiae et furoris iracundi. Neque, nisi ad eam ipsam rationis imbecillitatem respexeris aut ad animi valetudinem adversam, ex aliis signis manifestam, vel denique ad corporis etiam aegritudinem, neutiquam amentiae veniam pro reo exposcere audebis. Occisor ille Frisius (Klein's *Ann.* vol. 13, p 89) tum praecipue ira excandescere solebat, cum tempestas turbida instaret: perpetua idem inquietudine agitabatur: quae laesam notabat sanitatem. Itaque, etiamsi consulto facinus patraverat, malitia tamen atque ipse dolus alienus ab eo putabatur (Klein's *Ann.* vol. 12, p. 187).

§. 154. *De surdorum, qui simul muti sunt, statu.*

Tandem de surdis, qui simul muti sunt, quaestio judiciaria nascitur, sintne rationis suae rite compotes. Et id quidem, nisi erudiantur, fere negandum esse existimamus. Etenim sine loquela et auditu, quanquam acutissimi alii sint sensus, in-

formationes tamen generales de honesto, bono et recto difficillime nascuntur Nexus idearum rarus est, impeditus aut nullus: judicium fallitur aut labascit. Hinc adfectus et animi perturbationes vehementiores sunt, quam ut ratio imbecillis moderari ac gubernare eas possit. Accedit, leges ignorari in eo statu, unde triplici potissimum modo veniam delictorum impetrant (*Beytr. zur jurist. litter. in den pr. Staaten*, *samml.* 5. p. n. 53).

Finis voluminis undecimi.

INDEX
VOLUMINIS UNDECIMI.

INTRODUCTIO.

Cap. II. De veneficiis.

Cap. III. De autochiria

Cap. II. *De morbis dissimulatis.*

Cap. III. *De mentis aegritudinibus.*

Opere pubblicate dalla Tipografia di Gio. Silvestri, agli scalini del Duomo, num. 994

dal primo Gennajo al 22 Novembre 1817

Della BIBLIOTECA SCELTA.

Neri, Antonio. L'Arte Vetraria distinta in libri sette, ne' quali si scoprono effetti maravigliosi et insegnano segreti bellissimi del vetro nel fuoco ed altre cose curiose: ristampata sull'edizione citata dalla Crusca, corretta ed illustrata per cura di Giuseppe Donadelli. Un vol. in 16 grande, carta fine. *lir.* 2 00

Amoretti, Carlo. Viaggio da Milano ai tre Laghi, Maggiore, di Lugano e di Como, e ne' Monti che li circondano; quinta edizione, corretta ed accresciuta. Un vol. in 16 grande, carta fine, con tre rami. » 3 00

Plutarco. Le Vite degli Uomini Illustri volgarizzate da Girolamo Pompei, con varie note trascelte dal Comento di Dacier, e coll' indice generale delle materie, ommesso nelle antecedenti edizioni. Dieci volumi in grande 16. » 30 00

Giordani, Pietro. Alcune Prose, prima edizione milanese. Un vol. in grande 16, carta sopraffina. » 1 50

Palcani, Luigi. Le Prose Italiane, prima ediz. mil. Un vol. in grande 16, con figure, carta sopraffina. » 1 50

Pananti, Filippo. Il Poeta di Teatro; Romanzo poetico. Milano 1817, vol. 2 in 16 grande. » 6 00

Scinà, Domenico. Introduzione alla fisica sperimentale. Milano 1817, in 16 grande. » 1 25

Bertòla; Aurelio de' Giorgi. Viaggio sul Reno, colla carta del corso del fiume. Milano 1817, in 16 grande. *Seconda edizione.* » 3 00

Monti, Vincenzo, Tragedie, edizione con notabili correzioni dell'Autore. Milano 1817, in 16 grande, *col ritratto.* » 3 00

Filangieri. La Scienza della Legislazione, colle notizie scritte da *Ginguéné*, e l'Elogio composto da S. E. il sig. Ministro *Tommasi*, e gli opuscoli scelti ec. ec. Nuova edizione per associazione in sei volumi in 16 grande, *col ritratto*. Milano 1817, pubblicati i volumi I.° II.° » 5 55

ALCUNE ALTRE OPERE.

Gioja, Melchiorre. Problema: quali sono i mezzi più spediti, più efficaci, più economici per alleviare l'attuale miseria del popolo in Europa, discorso popolare dell'Autore del Nuovo Prospetto delle Scienze Economiche. — *La prima edizione comparsa nel p. p. gennajo essendosi trovata esausta nel marzo, l'Autore la riproduce con varie aggiunte — Per non alterare i raziocinj del testo, le aggiunte sono state collocate nelle note, in* 8. lir. 1 80

Say, G. B. Catechismo d'economia politica o istruzione famigliare che spiega in qual modo si producano, distribuiscano e consumino le ricchezze nella società; opera fondata sui fatti, ed utile a tutte le classi di persone, perciocchè indica i vantaggi che ciascheduno può ricavare dalla propria posizione ed abilità. Milano 1817, in 18. » 1 15

Re. Saggio storico sullo stato e sulle vicende dell'agricoltura antica dei paesi posti fra l'Adriatico, l'Alpe e l'Appennino sino al Tronto. Mil. 1817, in 8. » 3 00

Il Catalogo di tutte le opere di questo Autore si distribuisce gratis.

Argenti, Ferdinando. Il Militare in guerra o sia raccolta d'esempi e massime tolte dalla storia Romana e Greca per ben servire e comandare in un'armata. Un vol. in 16 grande, in carta sopraffina. » 2 00

Franklin, Beniamino. La maniera di farsi ricco, edizione centesimaprima. Milano 1817, in 8. » — 40

Guyton Morveau. Metodo per purgare le Arie infette e per preservarsi da tutte le malattie contagiose, ed estratto di notizie relative al metodo stesso di Cadet De Veaux, con Esperienze del sig. Paroletti, aggiuntovi il metodo di disinfettare gli edifizj ed i mobili appestati, usato a Napoli nello scorso anno, e tratto dall'opera del dottor Francesco Romani, pubblicata in occasione di quella pestilenza. Operetta in 8 con due tavole colorite. » 1 00

Metastasio, Pietro. Opere tutte. Volumi 12 in dodicesimo: con 38 rami, tirati in carta velina, a color nero, rosso e bleu. » 27 60

Parmentier. Dell'arte di fare il pane; seconda edizione *con rami*. Milano 1817, in 8 fig. » 1 25

Pozzi, Gio. La nuova chimica del gusto e dell'olfatto, o sia l'arte di comporre i Vini artificiali, le bevande spiritose, le acque odorifere ec. ec., secondo le regole della Chimica moderna. Milano 1817, vol. 2 in 12, *con rami*. » 4 50

IV.

per frode.

privata proprietà
nque frode, sarà
esse un furto di
ta proprietà, ma

mpato ingannerà
na proprietà, o
ngannerà un suo
pena ch' essi in-
quella che in-
om' è stato re-
o segreto, e ad
quando furono

avranno assieme
età, se uno di
i pretesti, una
o proprio uso,
ato, per l' egual
a lui fosse stata

ll' attentato nel-
na incorsa per
e di due gradi,

si sarà d
in tali ci
va, sara
di baudo
venderan
la sua fe
tarla in
glio, avr
anni e m

La p
toposta a
sarà puni
l' avranno

Quan
ziente ad
ma non c
dall' una
minore d
in cui la

Quan
non avran
tali fanciu
bertà loro,
del furto c
in questo
disposizioni

Il deli
schiavo leg
altri, o di

ALCUNI LIBRI NUOVI.

Annales du Musée Napoleon, et de l'Ecole moderne de Beaux Art, redigé par C. P. Landon. Paris 1803-806, vol. 16, in 8 fig.
—— Tome complémentaire
—— Paysages et Tableaux de genre du même Musée. Ivi 1805-808, vol. 4 in 8. } *lir.* 420 00

Alberti, Antonio. Flora medica o sia Catalogo alfabetico ragionato delle piante medicinali. Milano 1817, in 8, fascicolo I.° » 3 00

Ammaestramenti degli Antichi; raccolti e volgarizzati per F. Bartolommeo da S. Concordio. Brescia 1817, in 8. » 3 00

Antolini, Franc. La Moscheide di Teofilo Folengo cognominato Merlin Cocajo, aggiuntavi la Batracomiomachia d'Omero. Milano 1817, in 12. » 2 50

Botta, Carlo. Storia della guerra dell'indipendenza degli Stati Uniti d'America. Parma 1817, in 16, volume I.° » 2 25

Si pubblica per associazione, e saranno . . . volumi.

Biographie moderne, ou galerie historique, civile, militaire, politique, littéraire et judiciaire contenent les portraits politiques des français de l'un et l'autre sexe, morts ou vivans etc. etc. Paris 1816, vol. 3 in 8. » 24 00

Cesari, Antonio. Vita del Beato Giovanni Colombini da Siena, fondatore dei Poveri Gesuati, con parte della Vita d'alcuni primi suoi compagni. Verona 1817, in 8. » 3 65

Cognizione della Mitologia per via di dialogo accresciuta de' passi di Storia che servito hanno di fondamento a tutto il sistema della favola, tradotta dalla terza edizione francese. Vi si aggiunge un piccolo Dizionario Mitologico ad uso de' giovani studenti. Bassano 1817, in 12. » 2 00

Geromini, F. G. Sulla Genesi e cura dell'Idrope: Saggio. Cremona 1816, in 8. » 3 75

SOTTO I TORCHI.

Filangieri. La Scienza della Legislazione colle notizie scritte da *Ginguéné*, e l'Elogio composto da S. E. il sig. Ministro *Tommasi*, e gli opuscoli scelti ec. ec. Nuova edizione per associazione in sei volumi in 16 grande, col ritratto. Milano 1817, pubblicati i volumi I.° e II.° » 5 55

Fa parte della sesta Classe della *Biblioteca Scelta* ec.